

MEDYA OKURYAZARLIĞI ARAŞTIRMASI

Yazarlar
Yunus Erduran
Bahadır ÖZ

Medya Araştırmaları Derneği (MEDAR)

Medya Okuryazarlığı Araştırması

Yunus Erduran; araştırmacı, sosyal girişimci, yazar ve belgesel yapımcısı. 25 yıldır Türkiye’de çok farklı konularda sosyal araştırmalar yürütüyor. Yeni/alternatif medya alanında yurttaş gazetecilerini bir araya getiren sosyal girişimlere öncülük yapıyor. Yurttaş haberciliği, araştırmacı gazetecilik, veri gazeteciliği ve alternatif medya trendleri üzerine çeşitli projeler yürütmekte. Bu alanlarda yürüttüğü çalışmaları 3 kitap ve farklı makaleler ile yayınlamıştır. Açık Radyo ve İmeceTV’de sunduğu dünyada ve Türkiye’de yapılan araştırmaları konuşan araştırma programı serisine şimdi @Araştırmaca isimli podcast ile devam ediyor.

Bahadır Öz; Kültürlerarası iletişime yönelik incelemeler gerçekteşiren iletişim bilimci / psikolog. Covid-19 bağlamında Türkiye’de yanlış bilginin yayılımını inceleyen araştırma içerisinde bulunmuştur. İletişim çalışmalarına "Kore Dalgasının Türkiye’deki Tezahürü", psikoloji çalışmalarına ise "Covid-19 Döneminde Yaşanan Kayıp ve Yas Süreçleri" üzerinden devam etmektedir.

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Medya Araştırmaları Derneği (MEDAR) sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır

Uluslararası İnsan Hakları
Çerçevesine Uyumun
İzlenmesi için

ETKİNİZ
AB PROGRAMI

İÇİNDEKİLER

- Tablo ve şekil listesi
- Giriş
- Yöntem
  - 1.Araştırma tasarımı
  - 2.Örneklem grupları
  - 3.Veri toplama süreci ve saha araştırması
- Araştırma Bulguları
  - 1.Demografik değişkenler
  - 2.Erişim
  - 3.Yeterlilik
  - 4.Farkındalık
  - 5.İlişki
  - 6.Davranış
- Sonuç

Tablo Listesi

- Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılım özeti
- Tablo 2. Öğrencilerin demografik özelliklere göre dağılımı
- Tablo 3. Velilerin demografik özelliklere göre dağılımı
- Tablo 4. Öğretmenlerin demografik özelliklere göre dağılımı
- Tablo 5. Katılımcıların internete erişim için kullandıkları cihazlar
- Tablo 6. Katılımcıların internet kullanım amaçları
- Tablo 7. Katılımcıların internete yönelik bakış açıları
- Tablo 8. Katılımcılara yöneltilen yeterlilik ifadeleri ve kod grupları
- Tablo 9. Öğrencilerin yeterliliklerinin değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 10. Veli yeterliliklerinin değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 11. Öğretmen yeterliliklerinin değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 12. Katılımcılara yöneltilen farkındalık ifadeleri ve kod grupları
- Tablo 13. Öğrenci farkındalıklarının değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 14. Veli farkındalıklarının değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 15. Öğretmen farkındalıklarının değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 16. Katılımcıların medya okuryazarlığı tanımlama örnekleri
- Tablo 17. Velilere göre öğrencilerin teknolojik cihaz ve internette geçirdikleri süre
- Tablo 18. Öğrenci - teknoloji ilişkisi ifadeleri ve kod grupları
- Tablo 19. Öğrenci davranışlarının değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 20. Veli davranışlarının değişkenlere göre dağılımı
- Tablo 21. Öğretmen davranışlarının değişkenlere göre dağılımı

Şekil Listesi

- Şekil 1. Öğrencilerin internete erişim sıklığı
- Şekil 2. Velilerin internete erişim sıklığı
- Şekil 3. Öğretmenlerin internete erişim sıklığı
- Şekil 4. Katılımcıların medya okuryazarlığına yönelik yeterlilikleri
- Şekil 5: Katılımcıların medya okuryazarlığına yönelik farkındalıkları
- Şekil 6. Katılımcıların medya okuryazarlığı tanımlamaları
- Şekil 7. Öğrencilerin Covid-19 dönemindeki aktivite değişimi
- Şekil 8. Öğrencilerin teknolojik cihaz ve internette geçirdikleri süre
- Şekil 9. Öğrencilerin internet kullanım amaçlarına yönelik karşılaştırma
- Şekil 10. Öğrencilerin teknolojiyle ilişkilerine yönelik öğretmen-veli görüşleri
- Şekil 11. Teknoloji ve çocuk bakımı ilişkisine yönelik veli görüşleri
- Şekil 12. Öğrencilerin teyit mekanizmaları
- Şekil 13. Öğrencilerin bilgiye erişim noktasında gerçekleştirdikleri aksiyonlar
- Şekil 14. Güvenli internet kullanımına yönelik başvurulan noktalar
- Şekil 15. Öğretmenlerin derste kullanmak üzere dijital içerik üretme sıklığı
- Şekil 16. Öğretmenlerin derste kullanmak üzere ürettikleri içerik türleri
- Şekil 17. Öğretmenlerin içerik üretmek için başvurduğu yöntemler
- Şekil 18. Öğretmenlerin ders içerisinde kullandıkları ekipmanlar
- Şekil 19. Öğrencilerin kitle iletişim araçlarına yönelik davranışları
- Şekil 20. Öğretmenlerin öğrencilere yardımcı olurken başvurdukları noktalar
- Şekil 21. Velilerin çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri davranışlar
- Şekil 22. Öğretmenlerin öğrencileriyle olan ilişkilerindeki davranışlar

Giriş

“Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.”

“Taraflar Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar”

Okuma-yazma ilişkisi içine giren eleştirel düşünme, kodlama/kod açılma gibi denklemlerle anlamlılık kazanan okuryazarlık kavramı genel itibariyle bir anlamlandırma süreci şeklinde ele alınabilir. Teknolojik gelişmelerle günümüze dek çeşitli dönüşümler geçiren bu süreç zamanla farklı boyutlar kazanmıştır. Bu çerçevede içerisinde konumlanan Medya Okuryazarlığı kavramı diğer bütün türdeşlerini kapsayıcı bir konumda yer almakta (Thoman & Jolls, 2003). Erişim, tahlil ve üretim/aktarım boyutları doğrultusunda yansıtılan kavram, disiplinler arası niteliğinden kaynaklı olarak farklı tanımlamalarla karşımıza çıkabilir (Aufderheide, 1993).

Medyanın sağlıklı ve işlevsel bir biçimde kullanımı, karşı karşıya kalınan mesajların anlamlandırılması, düşüncelerin, bilgilerin erişime açılıp ifade özgürlüğünün sağlanması için büyük bir önem taşıyan medya okuryazarlığı, içinde bulunduğumuz bilgi çağında hem çocuklar hem de yetişkinler açısından zorunlu görülen yetiler arasında yer almaktadır.

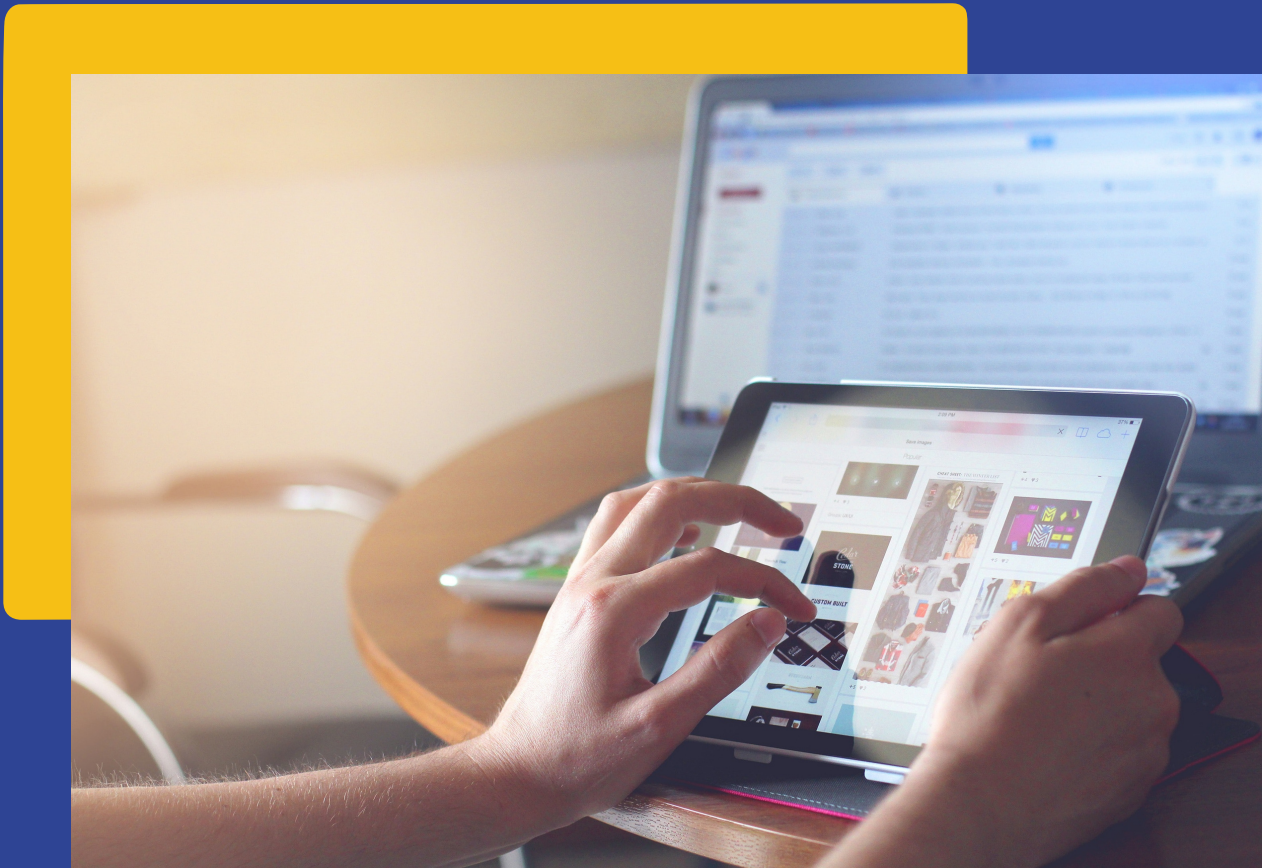
Bireyin ihtiyacı olan bilgiye erişip bu bilgiyi eleştirel biçimde analiz edebilmesi ve anlamını değerlendirdikten sonra aksiyon alıp bilgiyi tekrar üretebilmesi noktasında gerekli bir beceri seti olarak tanımlayabileceğimiz medya okuryazarlığı, demokratik toplum inşasının vazgeçilmez unsurudur. İfade özgürlüğü hakkının yetkin bir biçimde kullanılıp demokrasi kültürünün pozitif yönde ilerlemesi için medya okuryazarlığının yaşam boyu öğrenime entegre edilerek pratiğe yansıtılması gerekir.

Bu noktada Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler düzeyinde hayata geçirilen projeler her ne kadar kavramın önemini gözler önüne serse de Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde durum yeterli ölçüde benimsenebilmiş değil. İfade özgürlüğü hakkı, bilgiye erişim ve sonrasında sunulan aksiyonlar hala yetişkinler özelinde ele alınmakta ve çocukların bu yönde sahip oldukları haklar göz ardı edilmektedir.

Türkiye’de medya okuryazarlığına dair ilk adımlar 2006 yılında RTÜK (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) ve MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) gibi devlet erkleri tarafından atılmaya başlanmıştır. Belirlenen pilot illerde hayata geçirilen medya okuryazarlığı dersleri sisteme uyumlu hale getirilerek seçmeli ders biçiminde hızla tüm okullara yayılmış (Erdem, 2018) ve günümüze dek iki kez müfredat değişikliğine tabii tutulmuştur. Ancak medya okuryazarlığı noktasında en son gerçekleştirilen kapsamlı araştırmanın 2015 tarihli olduğu görülüyor (RTÜK, 2016). Günümüzde dek geçen 6 yıllık süreçte yaşanan teknolojik gelişmeleri ve değişen medya tüketim alışkanlıklarını düşündüğümüzde mevcut durumun yeniden okunmasına ihtiyaç duyulmakta.

Bu nedenle; öğrenci, veli ve öğretmenlerin bilgiye erişim düzey ve biçimlerinin resmedilmesi, yeterlilik-farkındalıkların geliştirilmesine yönelik temel ihtiyaçların tespit edilmesi, araştırmanın temel amaçları olarak belirlenmiştir. Bu durum tespiti ve ihtiyaç analizi ile Türkiye’deki medya okuryazarlığı eğitimini, dolayısıyla da demokratik katılımı ve ifade özgürlüğü hakkına yönelik bilinci olumlu yönde desteklemeyi hedeflemekteyiz.

Yöntem

1.Araştırma Tasarımı

Medya okuryazarlığının öğrenci, veli ve öğretmenler özelindeki durum tespitini gerçekleştirmek, bu grupların erişim, yeterlilik, farkındalık düzeylerini, davranış biçimlerini kapsamlı bir biçimde ortaya sunmak araştırmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır. Kavrama ilişkin sergilenen çok boyutlu yaklaşım ile bütünsel bir veri setinin elde edilmesi sağlanmıştır. Farklı gruplardan geniş katılımcı seviyesine ulaşıp veri setinin zenginleştirilmesi için çalışma içerisinde niceliksel araştırma ve analiz yöntemleri tercih edilmiştir. Nicel yaklaşımlar sistematik bilgi toplama ve gruplar arası karşılaştırmalara olanak tanır. Bu nedenle öğrenci, veli ve öğretmenler arasında detaylı ancak bütünsel bir incelemenin gerçekleştirilmesine imkân sağlamaktadır. İçinde bulunduğumuz Covid-19 dönemi şartları da bu yönde bir tercihin alınmasında etkili olmuştur.

2.Örneklem Grupları

Araştırma içerisinde medya okuryazarlığına yönelik farklı düzeylerde çeşitli okumalar gerçekleştirilmesi, mevcut durum ve ihtiyaçlara yönelik tespitlerde bulunulması amaçlanmaktadır. Bu noktada hedef grup olarak öğrenciler, veliler ve öğretmenler belirlenmiştir. Öğrenci grubu içerisinde ise medya okuryazarlığı dersinin seçmeli olarak alınabildiği ortaokul 7. - 8. Sınıf düzeylerine odaklanılmıştır. Örneklem kapsayıcılık gücünün en yüksek düzeye ulaşması için farklı bölgelerden farklı sosyo-ekonomik arka planlara sahip katılımcıların araştırmaya dahililiyeti sağlanmıştır.

Katılımcıların tespiti ve anket verilerinin toplanması sürecinde Diyalog Araştırma şirketi ile birlikte çalışılmış ve 4 farklı şehirden (Adana, Ankara, İstanbul, İzmir) toplamda 201 katılımcıya erişilmiştir (Öğrenci: 61 | Veli: 70 | Öğretmen: 70). Süreç içerisinde katılımcılara verilerin hangi amaçla, nasıl toplanıp, saklanacağına dair detaylı bilgilendirmeler yapılmıştır. Öğrencilerden toplanan veriler noktasında soru formları hazırlığına yönelik uzmanlardan destek sağlanmış, veliler bilgilendirilerek ilgili izinler alınmıştır.

3. Veri Toplama Süreci ve Saha Araştırması

Çalışma hedef gruplara yönelik belirlenen anket yöntemi için soru setlerinin oluşturulmasıyla başlamıştır. Bu noktada Dr. Çiğdem Bozdağ ve Dr. Elif Posos Devrani'nin deneyimlerine başvurularak medya okuryazarlığına yönelik daha önce gerçekleştirilen raporlar, akademik literatür, araştırmalar incelenmiştir. Süreç doğrultusunda soru setlerinin temel teorik altyapısı oluşturulup Erişim - Yeterlilik - Farkındalık - Davranış - İlişki boyutları üzerinden kategoriler şekillendirilmiştir.

Belirlenen boyutlar ışığında hazırlanan anket sorularının test edilmesi için hedef gruplar arasından 20 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir (7 Öğretmen, 7 Veli, 6 Öğrenci). Nicel veri setine yönelik sergilenen bu nitel bakış ile soru formlarının eksik yanları giderilip güçlü yanları desteklenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda soru formları son haline getirilip, görüşme süreleri belirlenmiştir.

Veri toplama safhasına geçişte Diyalog Araştırma şirketiyle birlikte hareket edilmiş, bilgisayar destekli telefonla anket sistemi (CATI - Computer Aided Telephone Interview) kullanılarak katılımcılara erişilmeye başlanmıştır. Ortalama 20 dakika aralığında gerçekleştirilen görüşmeler düzenli aralıklarla incelenmiş ve gerekli noktalarda görüşme yapılarına destek sağlanmıştır. Görüşmeler öncesinde araştırma kapsamı, kişisel verilerin kullanımı ve saklanması dair bilgilendirmeler katılımcılara sunulmuştur

Araştırma Bulguları

Demografik Değişkenler

Araştırmamızın veri toplama safhasında Diyalog Araştırma şirketiyle birlikte hareket edilerek 4 farklı il (İstanbul - İzmir - Ankara - Adana) ve 3 farklı hedef kitleden (Öğrenci - Veli - Öğretmen) toplamda 201 katılımcıya (Öğrenci:61 - Veli:70 - Öğretmen:70) erişim sağlanmıştır. Bu bölüm içerisinde anket çalışmasında değişken olarak belirlenen etkenlerin dağılımları ele alınmıştır. Aşağıdaki tabloda dağılım yüzdeler oranlar üzerinden özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılım özeti

Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisindeki demografik sorulara verilen cevaplar baz alınmıştır.

Değişkenler	Kodlar	Öğrenci	Veli	Öğretmen
İl	İstanbul	41	43	43
	İzmir	23	21	21
	Ankara	20	21	21
	Adana	16	14	14
Cinsiyet	Kadın	56	87	66
	Erkek	44	13	34
Yaş	20-30 yaş	-	-	21
	31-40 yaş	-	53	36
	+41 yaş	-	47	43
Sosyo ekonomik düzey	AB	39	27	-
	C1	36	41	-
	C2DE	25	31	-
Sınıf	7.sınıf	36	-	-
	8.sınıf	64	-	-
Okul türü	Devlet	93	-	91
	Özel	9	-	9
Eğitim düzeyi	Lise altı	-	40	-
	Lise	-	34	-
	Lise üstü	-	26	-
Tecrübe	5 yıl ve daha az	-	-	33
	6-10 yıl	-	-	31
	+11 yıl	-	-	36
Çalışma durumu	Sözleşmeli	-	-	30
	Kadrolu	-	-	70

Medya Okuryazarlığı Araştırması

Öğrenci örnekleminin demografik yapısını incelediğimizde katılımcıların yarısından fazlasını (%56) kız çocuklarının oluşturduğu ve ikamet adresi olarak da İstanbul'un ön plana çıktığı görülebilir (%41). Katılımcıların öğrenimlerine devam ettikleri okul türü ise Devlet Okulu olarak şekillenmiştir (%93).

Tablo 2. Öğrencilerin demografik özelliklere göre dağılımı

Tablo yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisindeki demografik sorulara verilen cevaplar baz alınmıştır.

Değişkenler	Kodlar	Yüzde
İl	İstanbul	41
	İzmir	23
	Ankara	20
	Adana	16
Sınıf	7.sınıf	36
	8.sınıf	64
Cinsiyet	Kadın	56
	Erkek	44
Okul türü	Özel	7
	Devlet	93
Sosyo ekonomik statü	AB	39
	C1	36
	C2DE	25

Veli örnekleminde katılımcıların %87'si kadınlardan oluşmaktadır. Sosyo-ekonomik durum açısından C1 düzeyinin ağırlık kazandığı (%41) örnekleimde orta yaş ve üzeri bir profile erişim sağlanmıştır (31-40 yaş: %53 | +40 yaş: %47).

Tablo 3. Velilerin demografik özelliklere göre dağılımı

Tablo yüzdelerle (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisindeki demografik sorulara verilen cevaplar baz alınmıştır.

Değişkenler	Kodlar	Yüzde
İl	İstanbul	43
	İzmir	21
	Ankara	21
	Adana	14
Cinsiyet	Kadın	87
	Erkek	13
Yaş	31-40 yaş	53
	+41 yaş	47
Eğitim düzeyi	Lise altı	40
	Lise	34
	Lise üstü	26
Sosyo ekonomik statü	AB	27
	C1	41
	C2DE	31

Araştırmamıza katılan öğretmenlerimizin %91'inin Devlet Okullarında görev aldığını görmekteyiz. Öğretmenlerimizin çoğunluğu (%70) kadrolu olarak çalışmakta ve 6 ya da daha fazla yıldır görevine devam etmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin demografik özelliklere göre dağılımı

Tablo yüzdelerle (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisindeki demografik sorulara verilen cevaplar baz alınmıştır.

Değişkenler	Kodlar	Yüzde
İl	İstanbul	43
	İzmir	21
	Ankara	21
	Adana	14
Cinsiyet	Kadın	66
	Erkek	34
Yaş	20-30 yaş	21
	31-40 yaş	36
	+41 yaş	43
Tecrübe	5 yıl ve daha az	33
	6-10 yıl	31
	+11 yıl	36
Okul türü	Devlet	91
	Özel	9
Çalışma durumu	Sözleşmeli	30
	Kadrolu	70

Erişim Bölümü

Bu bölüm içerisinde katılımcıların bilgi teknolojileriyle ilişkisi, internete erişim düzeyleri ve biçimlerine yönelik elde edilen bulgular ele alınacaktır.

İnternet erişimini cihaz sahipliği üzerinden değerlendirdiğimizde, Akıllı cep telefonları yaş grubu fark etmeksizin internete en çok girilen kanal olarak karşımıza çıkmakta (Öğrenci: %90, Veli: %99, Öğretmen: %100). Bu durum jenerasyonlar arası teknolojiye yönelik adaptasyonun internet erişimi doğrultusunda sağlanabildiğini düşündürüyor. İkincil sırada yer alan cihazlara baktığımızda ise Dizüstü bilgisayarlar, Öğretmen ve Veliler için (%81, %40) ön plana çıkarken Öğrencilerde bu durum yerini Tabletlere (%52) bırakmakta. Oyun konsolları da yine sadece bu grup içerisinde kullanıma açık gözüküyor (%5).

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından gerçekleştirilen Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırmasında mobil üzerinden internete erişimin %88,5 düzeyinde olduğu belirtilmiştir (TÜİK, 2021). Araştırmamız doğrultusunda cihaz kullanımı üzerinden ortaya çıkan bu ayırım örneklemimizin nicel ve nitel farklılıkları ile ilişkilendirilebilir.

Tablo 5. Katılımcıların internete erişim için kullandıkları cihazlar

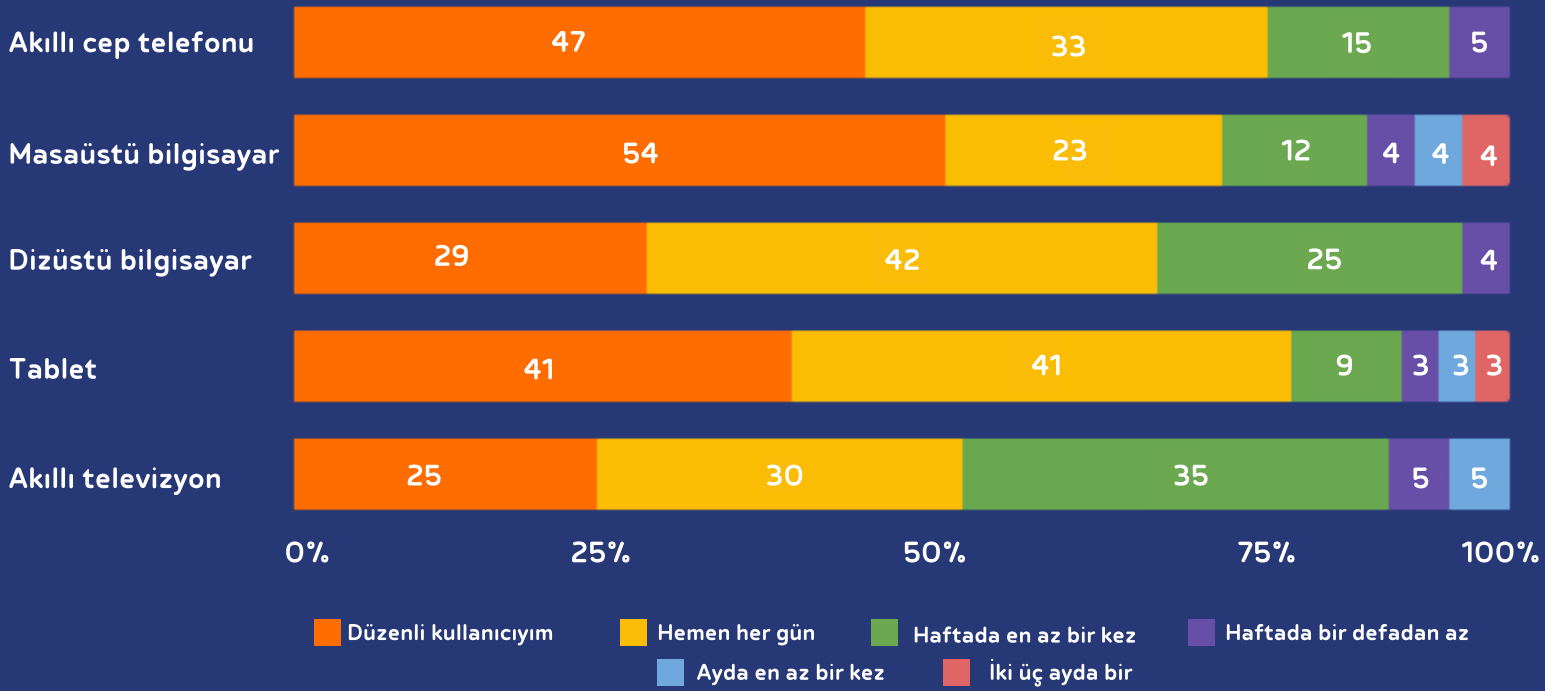
Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Size sayacağım cihazlardan hangileri üzerinden internet erişiminiz var?" sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır.

	Öğrenci		Öğretmen		Veli	
	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans
Akıllı cep telefonu	90	55	100	70	99	69
Masaüstü bilgisayar	43	26	39	27	27	19
Dizüstü bilgisayar	39	24	81	57	40	28
Tablet	52	32	81	57	31	22
Akıllı televizyon	33	20	50	35	27	19
Oyun konsolu	5	3	-	-	-	-

Öğrencilerin sahip oldukları cihazlar üzerinden ne sıklıkla internete erişim sağladıklarına baktığımızda Masaüstü bilgisayarların (%54) düzenli kullanıcı boyutunda daha sık tercih edildiği görülmekte. Bu durumun Covid-19 döneminde gerçekleştirilen evde eğitimle de ilişkili olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin cihaz sahipliği ve internet erişimi noktasında Akıllı cep telefonu ve Tablet gibi aygıtlar her ne kadar masaüstü bilgisayarlardan daha yüksek paya sahip olsalar da (Tablo 5.) bu cihazlar internete erişim sıklığı, yani kullanıcı aidiyeti noktasında ön plana çıkmakta.

Şekil 1. Öğrencilerin internete erişim sıklığı

Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Sahip olduğunuzu söylediğiniz ..... Cihazı ile internete ne sıklıkta giriyorsun?" sorusuna verilen 1 ile 6 arasındaki puanlar baz alınmıştır.

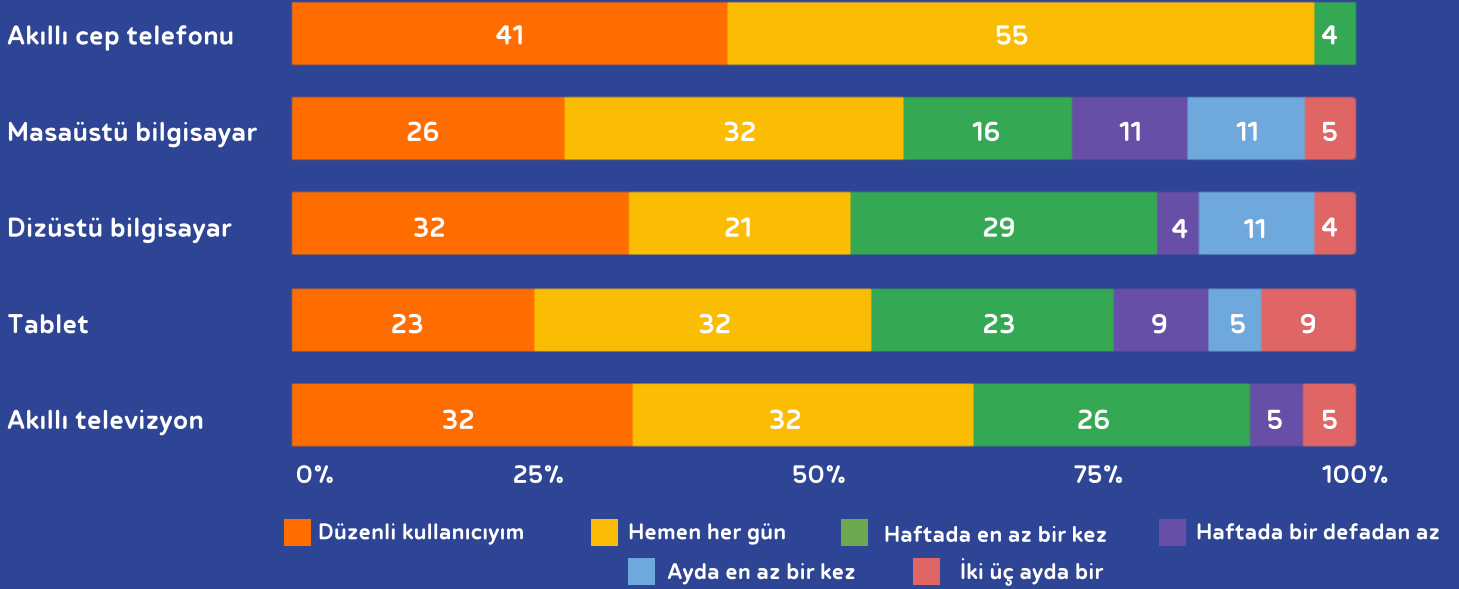

Medya Okuryazarlığı Araştırması

Velilerin kullanım sıklıkları ise öğrencilerin aksine Tablo 5 ile orantılı bir dağılım gerçekleştirmiştir. Akıllı cep telefonlarının ön plana çıktığı bu noktada katılımcıların %41'i kendilerini Düzenli kullanıcı olarak görmektedirler.

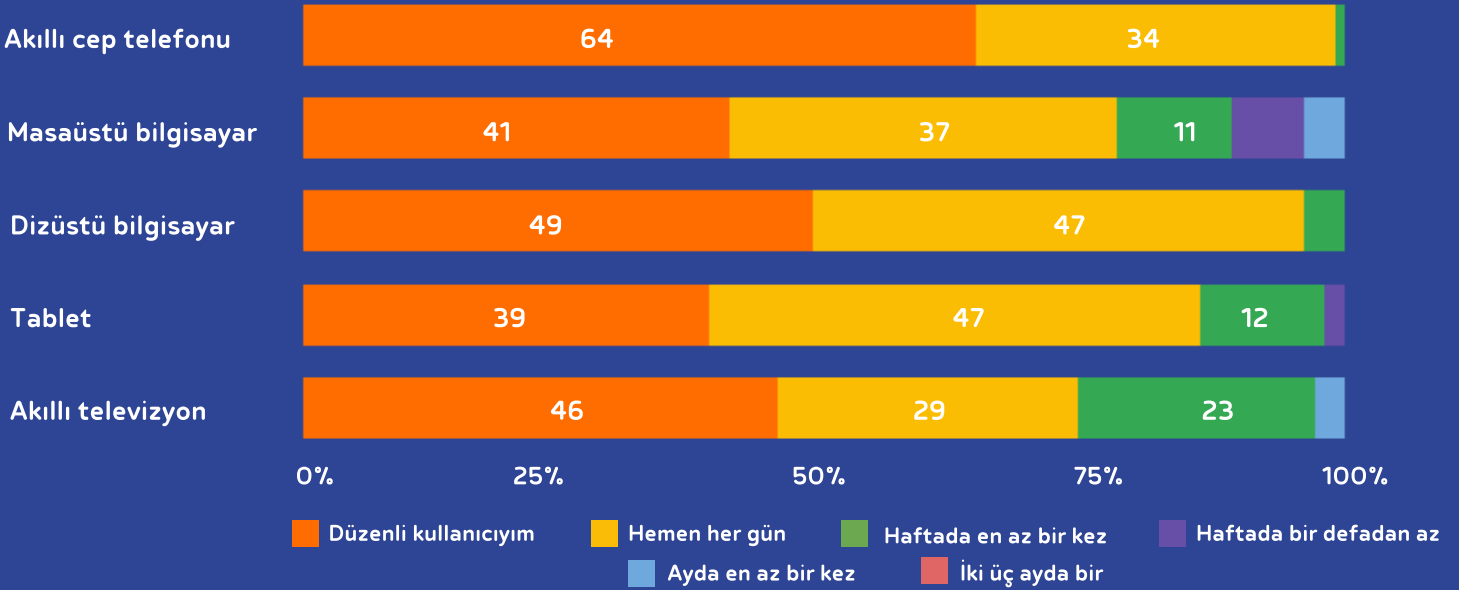
Şekil 2. Velilerin internete erişim sıklığı

Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Sahip olduğunuzu söylediğiniz ..... Cihazı ile internete ne sıklıkta giriyorsunuz?" sorusuna verilen 1 ile 6 arasındaki puanlar baz alınmıştır.

Şekil 3. Öğretmenlerin internete erişim sıklığı

Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Sahip olduğunuzu söylediğiniz ..... Cihazı ile internete ne sıklıkta giriyorsunuz?" sorusuna verilen 1 ile 6 arasındaki puanlar baz alınmıştır.

Öğretmen örnekleminin erişim sıklığı noktasında Velilere benzer bir profil ortaya çıkmıştır. Akıllı cep telefonlarının %64 düzenli kullanıcı düzeyiyle ilk sırada yer aldığı şekilde, Dizüstü bilgisayarlar %49 seviyesiyle ikinci sırada karşımıza çıkıyor.

Katılımcıların interneti kullanım amaçlarına baktığımızda gruplar arası paralellik gösteren tek bir etken ortaya çıkmamakta. Öğrencilerin motivasyonları içerisinde Derslerimde yardım almak (%77), Oyun oynamak (%66) ve Sosyal medyada vakit geçirmek (%64) ifadeleri katılımcılar tarafından daha yüksek puanlanmış durumda. Covid-19 dönemi içerisinde online eğitim sistemine geçiş öğrencilerin internet kullanım alışkanlıklarını da etkilemiş görünüyor. Öğretmenlerde ise İçerik paylaşımı, Ders hazırlığı, Gündem takibi ifadeleri en yüksek yüzdeyi paylaşmakta (%91). Sosyal medya kullanımı (%89) ve Bilgi edinme (%86) ise sıralamayı takip eden diğer ifadeler. Velilerde ise öğretmen örneklemeyle kesişen bir resim ortaya konduğu görülmekte. Sosyal medya kullanımının ön plana çıktığı (%63) bu grupta Bilgi edinme (%50) ve Gündem takibi (%47) internet kullanım amaçları içerisinde üst noktalarda sıralanıyor.

Sonuçları gruplar arası düzeyde değerlendirecek olduğumuzda internet kullanım amaçları noktasında jenerasyonların birbirlerinden farklılaştığını net bir biçimde görebilmek mümkün. Veli ve Öğretmen gruplarının kullanım amaçları Sosyal medya, Bilgi edinme gibi ifadelerde kesişim gösterirken Öğrenciler için amaçlar farklı bir düzeyde ilerleme göstermiş ve sosyal medya kullanımı yerini Oyun oynamaya bırakmıştır. Bu durum öğrenci örnekleminin yaş aralığı (13-14 yaş) ve içerisinde bulunduğumuz Covid-19 dönemi şartlarıyla da ilişkilendirilebilir.

Tablo 6. Katılımcıların internet kullanım amaçları

Tablo yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisindeki "İnterneti genellikle hangi amaçlarla kullandığınızı öğrenebilir miyim?" sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır.

İfadeler	Öğrenci	Öğretmen	Veli
Kendi oluşturduğum içerikleri paylaşmak için	46	91	24
Sosyal medyada vakit geçirmek için	64	89	63
Bilgi edinmek, yeni şeyler keşfetmek için	52	86	50
Derslerimde yardım almak -ödev yapmak için	77	-	-
Ders içeriği hazırlamak için	-	91	-
Öğrencilerimle iletişim kurmak için	-	80	-
Gündemi takip edebilmek için	36	91	47
Sosyal çevremle iletişime geçmek için	49	77	44
Dizi/film izlemek için	36	60	33
Müzik dinlemek için	46	69	23
Oyun oynamak için	66	29	13
Online alışveriş yapmak için	13	67	23
İş için	-	-	26

Bütün gruplara ortak bir biçimde yöneltilen aşağıdaki ifade grubu ile internete yönelik bakış açılarının gruplar arası düzeyde ele alınması sağlanmıştır. Katılımcılar örneklem grubu fark etmeksizin İnternet ve cihaz pahalılığı noktalarında ortak bir anlayış sergilemişlerdir. Cihaz pahalılığına en çok Veliler katılım gösterirken (Ort: 4,66), İnternet paketlerinin fiyatları noktasında Öğretmenler ön plana çıkmıştır (Ort: 4,36). Covid-19 döneminde eğitim faaliyetlerinin dijital ortamlara taşınması öğretmenlerin internet giderlerinde artışa neden olmuş ancak bu noktada kurumlardan ek bir yardım almamışlardır. Yaşanan bu ikilemin öğretmen görüşlerine etki ettiği tartışılabilir.

Sonuçlar içerisinde dikkat çeken bir diğer unsur ise internet içerisindeki güvenlik endişesi. İnterneti kullanırken kişisel bilgilerin güvenliği gibi konularda endişe duyma oranının üst jenerasyonlarda daha yüksek olduğu gözlemlenebilir (Veli: 4,19 | Öğretmen: 4,17). Öğrencilerin güvenlik hissiyatı noktasında ebeveyn ve öğretmenleri kadar endişe düzeyine sahip olmamaları onların teknoloji entegrasyonları ile özdeşleştirilebilir.

Tablo 7. Katılımcıların internet e yönelik bakış açısı

Anket içerisinde "Okuyacağım ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı benimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen 1 ile 5 arasındaki puanların ortalaması baz alınmıştır. 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum

İfadeler	Öğrenci	Öğretmen	Veli
İnternet paketleri çok pahalı	4,31	4,23	4,36
Evimdeki Wifi çekim gücü oldukça zayıf	3,05	3,21	3,31
Ailem internet kullanmama izin vermiyor ya da kullanımımı sınırlandırıyor	3,52	-	-
Tablet, telefon, bilgisayar gibi internete girebileceğim cihazlar çok pahalı	4,36	4,66	4,27
İnternette vakit geçirmek için yeterli zamanım yok	3,18	3,26	3,81
İnterneti kullanırken güvenlik açısından endişe duyuyorum	3,79	4,17	4,19

Yeterlilik Bölümü

Katılımcıların çeşitli boyutlarda yeterliliklerinin ölçümlendiği bu bölümde gruplar arası ortak bir veri seti elde edilmesi amacıyla çeşitli kod grupları oluşturulmuştur. İfadeler incelemeye tabii tutulan konu özelinde korunarak örneklem düzeylerine yönelik farklılaştırılmıştır. Anket içerisinde katılımcılara iletilen ifadelerin denklik düzeyleri ve birbirleriyle olan ilişkisi yukarıdaki tablodan incelenebilir. Kod gruplarının şekillendirilmesinde UNESCO gibi kurumlarca belirlenen özellikler temel alınmıştır (UNESCO, 2013). Katılımcıların kendilerine yönelik değerlendirmelerde buldukları bu bölümde ifadeler katılımcı düzeyleri (1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum) incelenmiştir.

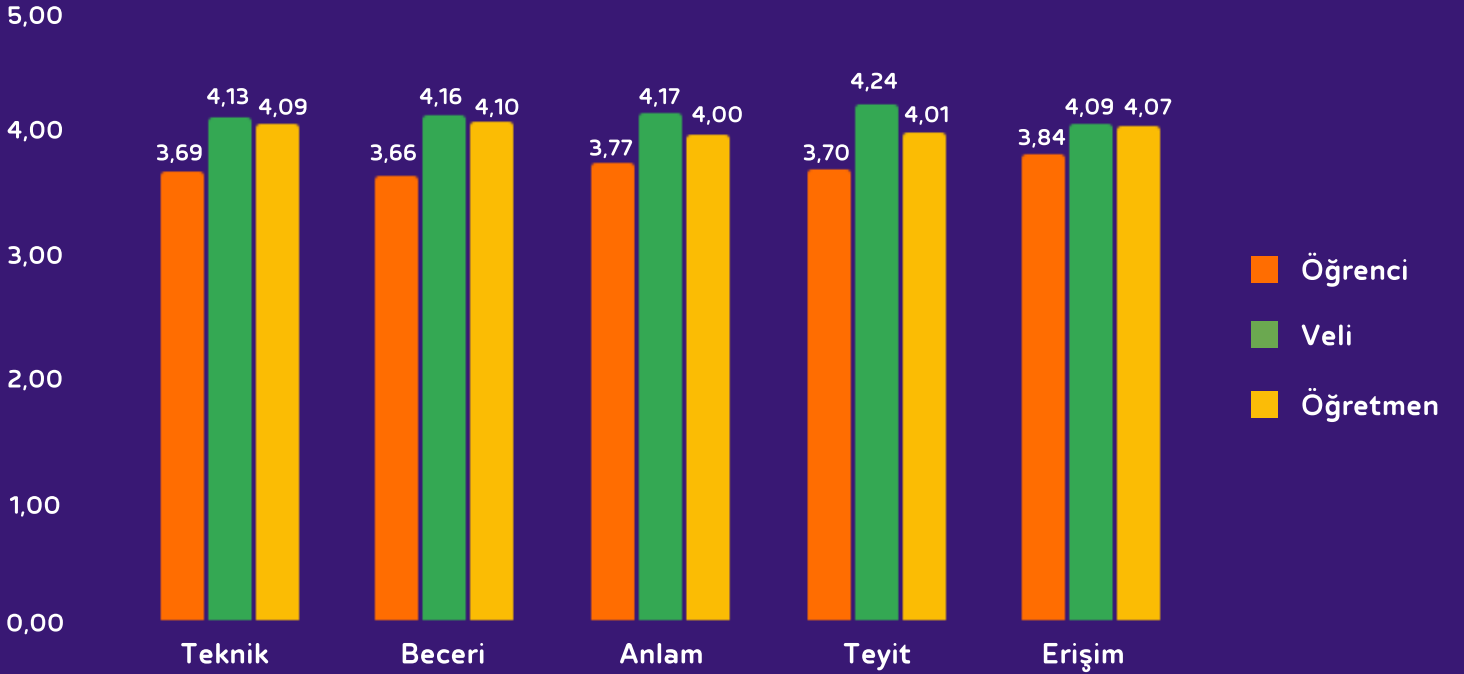
Tablo 8. Katılımcılara yöneltilen yeterlilik ifadeleri ve kod grupları

Kod kategorileri	Öğrenci	Veli	Öğretmen
Teknik	Gelişmiş arama tekniklerini kullanabilirim (Anahtar sözcük kullanımı, yıl ve dil üzerinden filtreleme yapmak, arama işaretleri kullanmak vb.)	İnternet üzerinden erişilen bilgiler içerisinde daha detaylı arama yapabilirim	İnternet üzerinden erişilen bilgiler içerisinde daha detaylı arama yapabilirim
Beceri	Bilgisayar, telefon gibi cihazlar üzerinden video, sunum, yazı benzeri içerikler oluşturabilecek teknik becerilere sahibim	İşim gereği ya da farklı bir ihtiyacım olduğunda bilgi-iletişim teknolojilerinden faydalanabilecek teknik beceriye sahibim	Derslerimi hazırlayıp anlatırken bilgi-iletişim teknolojilerinden faydalanabilecek teknik beceriye sahibim
Anlam	İnternet, televizyon, gibi iletişim araçlarıyla iletilen içeriklerin anlamlarını çözebilirim	Medya aracılığıyla bana gelen mesajların anlamlarını rahatlıkla çözebilirim	Medya aracılığıyla bana gelen mesajların anlamlarını rahatlıkla çözebilirim
Teyit	İnternette karşılaştığım bilgilerin doğruluğunu/yanlışlığını nasıl tespit edeceğimi bilirim	Eriştığım bilgilerin doğruluğuna yanlışlığına nasıl karar verebileceğimi bilirim	Eriştığım bilgilerin doğruluğuna yanlışlığına nasıl karar verebileceğimi bilirim
Erişim	İnternette karşılaştığım bilgilerin güvenilirliğini sağlamak için bilgiyi farklı kaynaklarla karşılaştırabilirim	İhtiyacım olan bilgileri farklı bilgi kaynaklarından araştırarak bulabilirim	İhtiyacım olan bilgileri farklı bilgi kaynaklarından araştırarak bulabilirim
İleri araştırma	-	-	Dersleri hazırlarken veri tabanları üzerinden aramalar gerçekleştirebilirim

Katılımcıların Tablo 8.'de yer alan ifadelerle gösterdikleri katılım düzeylerinin ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek yeterliliğin Veli grubunda gerçekleştiği görülebilir. Özellikle de erişilen bilginin doğruluğuna-yanlışlığına yönelik karar verme yeterliliğinin (Teyit) diğer gruplardan anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya çıkıyor (Ort: 4,24). Öğrencilerde ise sunum, video, yazı gibi konularda içerik üretme becerisi (Beceri) anlamlı ölçüde düşük seyretmiş durumda (Ort: 3,66). Gelişmiş arama yöntemlerinin kullanımı noktasında da yine benzer bir biçimde ayırım söz konusu (Teknik | Ort: 3,66). Öğretmenlerin kendi yeterlik değerlendirmelerini incelediğimizde erişilen mesajların anlamlarını çözümleme (Anlam | Ort: 4,0) ve bilgiyi teyitleme (Ort: 4,01) kategorilerinin diğerlerine oranla daha düşük gerçekleştiği görülüyor.

Şekil 4. Katılımcıların medya okuryazarlığına yönelik yeterlilikleri

Anket içerisinde yeterlilik bölümüne ilişkin "Okuyacağım ifadelerle ne kadar katılıp katılmadığınızı benimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen 1 ile 5 arasındaki puanların ortalaması baz alınmıştır. 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum

Öğrenci yeterliliklerine ilişkin değerlendirmeleri değişkenler düzeyinde incelediğimizde Ankara'daki katılımcıların diğer illere oranla daha düşük bir katılım düzeyi sergilediği anlaşılmakta. Bu durum sunum, video, yazı gibi içerikler üretme noktasında (İfade 2) daha da belirgin bir hal alıyor (İstanbul: 72 | İzmir: 64 | Adana: 50 | Ankara: 33). Cinsiyetler doğrultusunda bakacak olduğumuzda kız öğrencilerin yeterliliğe ilişkin öz değerlendirmelerinin erkeklerden daha yüksek gerçekleştiği gözlemlenebilir. Değişkenler arasındaki ayırım Sosyo-ekonomik düzeyler arasında belirginlik kazanmamıştır ancak özel okul öğrencileri devlet okulu öğrencilerine kıyasla ifadeler daha yüksek puanlama gerçekleştirmişlerdir. Eğitim yılı ilerledikçe yeterlilik oranının da artış yaşandığı belirtilebilir. Özellikle içerik üretme noktasında (İfade 2) 8.sınıf öğrencileri 7.sınıf öğrencilerinden anlamlı ölçüde yüksek sonuç ortaya sunmuşlardır.

Tablo 9. Öğrencilerin yeterliliklerinin değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde yeterlilik bölümüne ilişkin "Okuyacağım ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı benimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır.

	İl				Cinsiyet		Okul Türü		Sınıf		SES		
	İstanbul	İzmir	Ankara	Adana	Kadın	Erkek	Devlet	Özel	7.sınıf	8.sınıf	AB	C1	C2DE
1	68	64	42	80	68	59	63	75	64	64	67	55	73
2	72	64	33	50	62	56	60	50	45	67	58	55	67
3	64	64	50	80	65	63	63	75	50	72	58	68	67
4	64	64	50	70	65	59	61	75	55	67	67	64	53
5	68	64	42	70	65	59	61	75	55	67	73	73	47

1: Gelişmiş arama tekniklerini kullanabilirim | 2: Bilgisayar, telefon gibi cihazlar üzerinden video, sunum, yazı benzeri içerikler oluşturabilecek teknik becerilere sahibim | 3: İnternet, televizyon, gibi iletişim araçlarıyla iletilen içeriklerin anlamlarını çözebilirim | 4: İnternette karşılaştığım bilgilerin doğruluğunu/yanlışlığını nasıl tespit edeceğimi bilirim | 5: İnternette karşılaştığım bilgilerin güvenilirliğini sağlamak için bilgiyi farklı kaynaklarla karşılaştırabilirim

Yeterliliğe ilişkin diğer gruplara göre daha yüksek bir öz değerlendirme yapan veli örneğinde, katılımcıların eğitim düzeyi ile yeterlilik düzeyi arasında paralellik gözlemlenebilir. Lise üstünde (Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora) eğitim düzeyine sahip katılımcılar lise altı eğitime (İlkokul, ortaokul) sahip katılımcılardan daha yüksek puanlamalar belirtmekte. Kadın velilerde medya mesajlarının anlamlarını çözümüme noktasında (İfade 4) düşük değerlendirmeler yaşanırken (%60) erkek velilerde teknik becerilere ilişkin (İfade 3) olumsuz bir puanlama söz konusudur (%44). Bölgesel yaklaşımda ise Adana ilindeki velilerin diğer illere kıyasla düşük yeterlilik sunduğu ortaya çıkmakta.

Tablo 10. Veli yeterliliklerinin değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde yeterlilik bölümüne ilişkin "Size okuyacağım ifadelere ne derece katıldığınızı bizimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

	İl				Cinsiyet		Yaş		Eğitim			SES		
	İstanbul	İzmir	Ankara	Adana	Kadın	Erkek	31-40	+41	Lise altı	Lise	Lise üstü	AB	C1	C2DE
1	73	80	87	60	75	78	65	88	71	79	78	79	83	64
2	93	80	53	40	75	67	78	70	68	71	89	89	76	59
3	87	67	73	50	79	44	81	67	64	75	89	84	83	55
4	76	87	67	73	60	80	44	76	61	88	83	79	83	64
5	90	80	73	80	87	56	84	82	75	88	89	84	83	82

1: İhtiyacım olan bilgileri farklı bilgi kaynaklarından araştırarak bulabilirim | 2: İnternet üzerinden erişilen bilgiler içerisinde daha detaylı arama yapabilirim | 3: İşim gereği ya da farklı bir ihtiyacım olduğunda bilgi-iletişim teknolojilerinden faydalanabilecek teknik beceriye sahibim | 4: Medya aracılığıyla bana gelen mesajların anlamlarını rahatlıkla çözebilirim | 5: Eriştığım bilgilerin doğruluğuna yanlışlığına nasıl karar verebileceğimi bilirim

En düşük değerlendirmenin anlam kategorisi (İfade 5) üzerinden gerçekleştiği öğretmen örnekleminde (Şekil 4) 41 yaş ve üzeri katılımcıların puanlamaları diğer yaş gruplarından daha düşük seyretmiştir (20-30 yaş: %87 | 31-40 yaş: %80 | 41+ yaş: %73). Yaş ilerledikçe anlam çözümlemesine ilişkin yeterlilikte düşüş yaşandığı açıklanabilir. Görev alınan okul türüne baktığımızda öğretmenlerin benzer yaklaşımlara sahip olduğu görülebilir ancak özel okuldaki katılımcılar derse hazırlık noktasında dergi park, scholar gibi veri tabanlarında detaylı araştırmalar gerçekleştirmeye ilişkin (İfade 4) görece daha düşük bir yaklaşım ortaya sunmuşlardır (%50).

Tablo 11. Öğretmen yeterliliklerinin değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde yeterlilik bölümüne ilişkin "Size okuyacağım ifadelere ne derece katıldığınızı bizimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

	İl				Cinsiyet		Yaş			Okul türü		Tecrübe			Çalışma durumu	
	İST	İZM	ANK	ADN	Kadın	Erkek	20-30	31-40	+41	Devlet	Özel	5 ve daha az	6-10 yıl	+11 yıl	Söz	Kadro
1	83	73	100	100	91	79	87	96	80	88	83	87	91	84	86	88
2	83	80	93	80	89	75	93	80	83	84	83	87	82	84	86	84
3	77	80	100	80	91	67	100	84	73	83	83	83	86	80	86	82
4	87	80	67	90	80	83	67	92	80	84	50	78	86	80	81	82
5	80	80	73	80	80	75	87	80	73	78	83	78	86	72	81	78
6	80	80	80	70	80	75	87	72	80	80	67	83	77	76	76	80

1: İhtiyacım olan bilgileri farklı bilgi kaynaklarını araştırarak bulabilirim | 2: İnternet üzerinden erişilen bilgiler içerisinde daha detaylı arama yapabilirim | 3: Derslerimi hazırlayıp anlatırken bilgi-iletişim teknolojilerinden faydalanabilecek teknik beceriye sahibim | 4: Dersleri hazırlarken veri tabanları üzerinden aramalar gerçekleştirebilirim | 5: Medya aracılığıyla bana gelen mesajların anlamlarını rahatlıkla çözebilirim | 6: Eriştığım bilgilerin doğruluğuna yanlışlığına nasıl karar verebileceğimi bilirim

Farkındalık Bölümü

Farkındalığa ilişkin ifadeler gruplar arası bütünsel bir okumanın sağlanması için çeşitli kod grupları altında özdeşleştirilmiştir. Bu grupların oluşumunda yeterlilik bölümünde olduğu gibi UNESCO gibi kurumların tanımlamaları temel alınmıştır (UNESCO, 2013). Öğrenci, veli ve öğretmenlerin öz değerlendirmelerinin yer aldığı bu bölümde ifadeler hedef örnekleme göre anlamı bozmayacak biçimde kurgulanmıştır. Katılımcılar kendilerine yöneltilen ifadelerle 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum şeklinde puanlandırmalar gerçekleştirmişlerdir.

Tablo 12. Katılımcılara yöneltilen farkındalık ifadeleri ve kod grupları

Kod kategorileri	Öğrenci	Veli	Öğretmen
Eleştirel düşünce	İnternete karşılaştığım içeriklere (Görsel, Yazı, Video, vs.) eleştirel bir bakış açısıyla bakarım	Medya aracılığıyla ulaştığım bilgileri eleştirel bakış açısıyla değerlendiririm	Medya aracılığıyla ulaştığım bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendiririm
Farklılığa yönelik anlayış	Bilgi kaynaklarındaki farklı bakış açıları ve farklı fikirlerin değerli olduğunu düşünürüm	Bilgi kaynaklarındaki farklı bakış açıları ve farklı fikirleri değerli bulurum	Bilgi kaynaklarındaki farklı bakış açıları ve farklı fikirleri değerli bulurum
Biçimsel farkındalık	Bilgilerin farklı iletişim araçlarında (TV, İnternet, Kitap, vb.) farklı şekillerde (Görsel, işitsel, vb.) oluşturulduklarını bilirim	İçeriklerin farklı kaynaklarda (TV, İnternet, Gazete, vb.) farklı biçimlerde (Görsel, işitsel, vb.) oluşturulabileceğini bilirim	Bilgilerin farklı kaynaklarda (TV, İnternet, Gazete, vb.) farklı biçimlerde (Görsel, işitsel, vb.) oluşturulabileceğini bilirim
Amaç sorgulama	İnternette karşılaştığım içeriklerin hangi amaçlarla oluşturulduğunu sorgularım (Sosyal sorumluluk, satış, bilgi verme, eğlendirme, vb.)	Bilginin ne amaçla üretildiğini sorgularım (Ticari kazanç sağlama, kamu yararı gütmeye, eğlenmek, vb.)	Bilginin ne amaçla üretildiğini sorgularım (Ticari kazanç sağlama, kamu yararı gütmeye, eğlenmek, vb.)
Kaynak sorgulama	İçeriği oluşturan, bilgiyi sunan kişilerin kim olduklarını düşünürüm	Edindiğim bilginin kaynağına yönelik inceleme yapar, içeriğin kim tarafından oluşturulduğuna bakarım	Edindiğim bilginin kaynağına yönelik inceleme yapar, içeriğin kim tarafından oluşturulduğuna bakarım

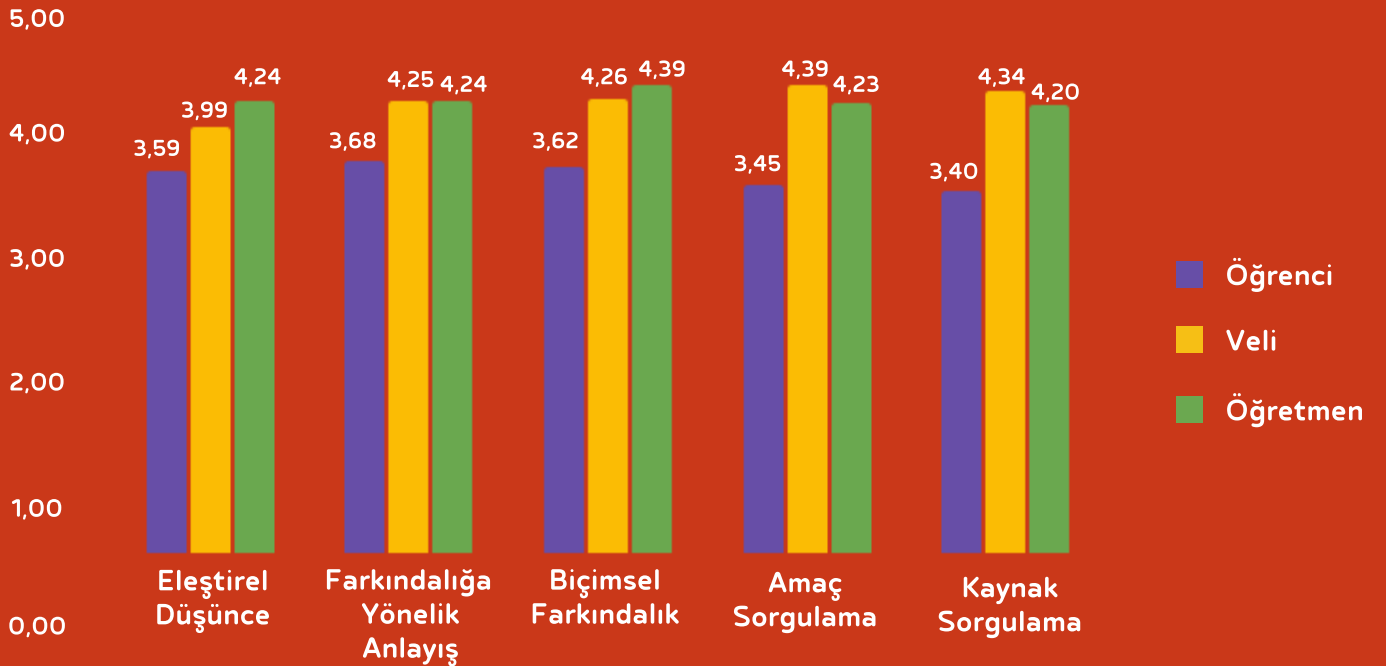

Katılımcı grupların farkındalığa ilişkin gerçekleştirdikleri öz değerlendirmeleri incelediğimizde öğrencilerin, veli ve öğretmenlere kıyasla anlamlı ölçüde daha düşük farkındalık düzeyi ortaya sundukları belirtilebilir. Özellikle de kaynak sorgulama noktasında erişilen içeriğin kim tarafından oluşturulduğuna yönelik düşük bir değerlendirme ortaya sunmuşlardır (Ort: 3,40). Veli ve öğretmen farkındalıklarında ise ifadeler arası ayrımlar yaşanmakta. Velilerin en yüksek farkındalıkları farklı kaynaklarda farklı tür içeriklerin ayrımını yapmaya ilişkin (Biçimsel farkındalık) ortaya çıkarırken (Ort: 4,39), öğretmenler erişilen bilginin amacını tespit etme noktasında (Amaç sorgulama) yüksek bir değerlendirmede bulunmuşlardır (Ort: 4,39).

Gruplar arası ayırmadan ziyade kod kategorileri temel alınacak olduğunda ise eleştirel düşünceye yönelik değerlendirmelerin diğer ifadelerden görece daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu öne sürülebilir (Öğrenci: 3,59 | Veli: 3,99 | Öğretmen: 4,24).

Şekil 5: Katılımcıların medya okuryazarlığına yönelik farkındalıkları

Anket içerisinde farkındalık bölümüne ilişkin "Okuyacağım ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı benimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen 1 ile 5 arasındaki puanların ortalaması baz alınmıştır. 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum

Daha önce öğrenci yeterlilikleri noktasında düşük bir görünüm sunan Ankara ili, farkındalıklara ilişkin de anlamlı derecede düşük bir puanlamaya sahip (1: %17 | 2: %25 | 3: %25 | 4: %25 | 5: %8). Özellikle de kaynak sorgulamaya yönelik yanıtlandırma (ifade 5) oldukça dikkat çekici (%8). Erişilen bilginin kim tarafından üretildiği sorunsalı farklı değişken düzeylerinde de problematik olmayı sürdürüyor. Cinsiyet bazlı okumalarda erkek öğrencilerin en düşük değerlendirme gerçekleştirdikleri alan kaynak sorgulama (%44). Kız öğrenciler bu noktada görece iyi bir performans bildirirken (%65) erişilen bilginin amacını belirlemeye (ifade 4) ve eleştirel düşünmeye (ifade 1) yönelik düşük bir izlenim ortaya koyuyorlar (%59). Okul türü doğrultusunda raporlama gerçekleştirildiğinde ise kaynak sorgulamanın özelden devlete geçişte anlamlı bir artış gösterdiği belirtilebilir (Özel: %25 | Devlet: %58).

Tablo 13. Öğrenci farkındalıklarının değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde farkındalık bölümüne ilişkin "Okuyacağım ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı benimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

	İl				Cinsiyet		Okul Türü		Sınıf		SES		
	İstanbul	İzmir	Ankara	Adana	Kadın	Erkek	Devlet	Özel	7.sınıf	8.sınıf	AB	C1	C2DE
1	68	64	17	80	59	59	58	75	68	54	50	68	60
2	76	71	25	80	62	70	67	50	64	67	63	64	73
3	76	71	25	60	62	63	63	50	59	64	63	50	80
4	56	64	25	90	59	56	56	75	59	56	58	59	53
5	76	64	8	50	65	44	58	25	59	54	54	55	60

1: İnternete karşılaştığım içeriklere eleştirel bir bakış açısıyla bakarım | 2: Bilgi kaynaklarındaki farklı bakış açıları ve farklı fikirlerin değerli olduğunu düşünürüm | 3: Bilgilerin farklı iletişim araçlarında farklı şekillerde oluşturulduklarını bilirim | 4: İnternette karşılaştığım içeriklerin hangi amaçlarla oluşturulduğunu sorgularım | 5: İçeriği oluşturan, bilgiyi sunan kişilerin kim olduklarını düşünürüm

Farkındalığa ilişkin örneklem grupları arasındaki karşılaştırmada veliler 4 üzeri bir ortalama dağılımı göstermişlerdir (Şekil 5) ancak eleştirel düşünceye yönelik farkındalıklarının diğer kodlamalara oranla daha düşük seyrettiği belirtilebilir (Ort: 3,99). Medya aracılığıyla erişilen bilgilere eleştirel bir bakış açısı sergileme farkındalığını (İfade 1) il düzeylerinde ele aldığımızda ise en düşük değerlendirmenin Adana'dan gerçekleştirildiği görülüyor (%50). Sosyo-ekonomik düzeylerin de bu ifade özelinde anlamlı bir ayırım oluşturduğu düşünülebilir. Katılımcıların sosyo-ekonomik düzeyleri arttıkça eleştirel düşünceye yönelik farkındalık değerlendirmelerinde de artış yaşanıyor (AB: %95 | C1: 69 | C2DE:59). Benzer bir durum eğitim seviyesiyle de ilişkili. İlkokuldan lisans düzeyine ilerledikçe eleştirel değerlendirme yükseliyor (Lise altı: %54 | Lise: %75 | Lise üstü: %100).

Tablo 14. Veli farkındalıklarının değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdelerik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde farkındalık bölümüne ilişkin "Okuyacağım ifadelere ne kadar katılıp katılmadığınızı benimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

	İl				Cinsiyet		Yaş		Eğitim			SES		
	İstanbul	İzmir	Ankara	Adana	Kadın	Erkek	31-40	+41	Lise altı	Lise	Lise üstü	AB	C1	C2DE
1	70	93	73	50	70	89	76	70	54	75	100	95	69	59
2	80	93	67	90	80	89	96	76	75	83	89	89	76	82
3	80	87	87	70	80	89	92	70	71	92	83	84	79	82
4	83	80	87	80	82	89	86	79	75	96	78	84	79	86
5	90	87	80	100	87	100	81	97	89	92	83	84	97	82

1: Medya aracılığıyla ulaştığım bilgileri eleştirel bakış açısıyla değerlendiririm | 2: Bilgi kaynaklarındaki farklı bakış açıları ve farklı fikirleri değerli bulurum | 3: İçeriklerin farklı kaynaklarda farklı biçimlerde oluşturulabileceğini bilirim | 4: Bilginin ne amaçla üretildiğini sorgularım | 5: Edindiğim bilginin kaynağına yönelik inceleme yapar, içeriğin kim tarafından oluşturulduğuna bakarım

Erişilen içeriklere yönelik biçimsel farkındalık (ifade 2) öğretmenlerin en yüksek öz değerlendirme gerçekleştirdikleri kod grubu olmuştur (Şekil 5). Ancak bu nokta il - cinsiyet değişkenleri özelinde incelendiğinde Adana'daki (%70) katılımcıların diğer illere, erkek katılımcıların ise (%79) kadınlara (%93) göre daha düşük bir puanlama ortaya sundukları gözlemlenmiştir. Çalışma durumu doğrultusunda ise sözleşmeli öğretmenler farkındalık noktasında genel anlamda daha yüksek bir değerlendirmeye sahiptir. Kaynak sorgulamaya yönelik belirtilen puanlamalarda (ifade 5) ise cinsiyetler arası anlamlı bir ayırım söz konusu (Kadın: %93 | Erkek: %75).

Tablo 15. Öğretmen farkındalıklarının değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde farkındalık bölümüne ilişkin "Size okuyacağım ifadelere ne derece katıldığınızı bizimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

	İl				Cinsiyet		Yaş			Okul türü		Tecrübe			Çalışma durumu	
	İST	İZM	ANK	ADN	Kadın	Erkek	20-30	31-40	+41	Devlet	Özel	5 ve daha az	6-10 yıl	+11 yıl	Söz	Kadro
1	97	87	93	90	93	92	93	100	87	92	100	96	100	84	100	90
2	87	93	100	70	93	79	87	96	83	89	83	87	91	88	95	86
3	100	93	100	90	98	96	93	100	97	97	100	96	100	96	100	96
4	93	87	87	80	87	92	93	84	90	89	83	87	95	84	95	86
5	93	87	87	80	93	75	87	96	80	86	100	87	95	80	100	82

1: Medya aracılığıyla ulaştığım bilgileri eleştirel bakış açısıyla değerlendiririm | 2: Bilgi kaynaklarındaki farklı bakış açıları ve farklı fikirleri değerli bulurum | 3: İçeriklerin farklı kaynaklarda farklı biçimlerde oluşturulabileceğini bilirim | 4: Bilginin ne amaçla üretildiğini sorgularım | 5: Edindiğim bilginin kaynağına yönelik inceleme yapar, içeriğin kim tarafından oluşturulduğuna bakarım

Araştırma içerisinde katılımcıların medya okuryazarlığını nasıl tanımladıkları, neyle ilişkilendirdikleri açık uçlu olarak sorulmuştur. Elde edilen 201 cevabın (Öğrenci: 61 | Veli: 70 | Öğretmen: 70) içerdikleri kelimeler ve temsil ettikleri anlamlar doğrultusunda dördü kod grubu oluşturulmuş ve tanımlamalar bu gruplandırmalar doğrultusunda kategorilendirilmiştir. Aşağıdaki tablodan kod gruplarına yönelik örnek cevaplar görülebilir.

Tablo 16. Katılımcıların medya okuryazarlığı tanımlama örnekleri

Kod grupları	Tanımlama Örnekleri
Sosyal medya	Sosyal medya takibi- Sosyal medya içerikleri doğru şekilde kullanabilmek - Her gördüğüm her şeye inanmamak
İnternet	İnterneti okumak- İnternetteki kodları anlamak - İnterneti daha düzgün kullanmak - İnternette bilgi edinmek - İnternetin etkisi
Medya	Medya, haber, gündem takibi - Medyadan nasıl yararlanabileceğimizi öğrenmek - Medyayı sorgulamak - İncelemek, anlamak - Araştırmak - Medyadan faydalanmak - Medyayı eleştirel gözle yorumlamak - Medyanın olumsuz durumlarının farkına varmak
Kitle iletişim	Telefon - Tablet - TV- Gazete - Kitap- Dergi

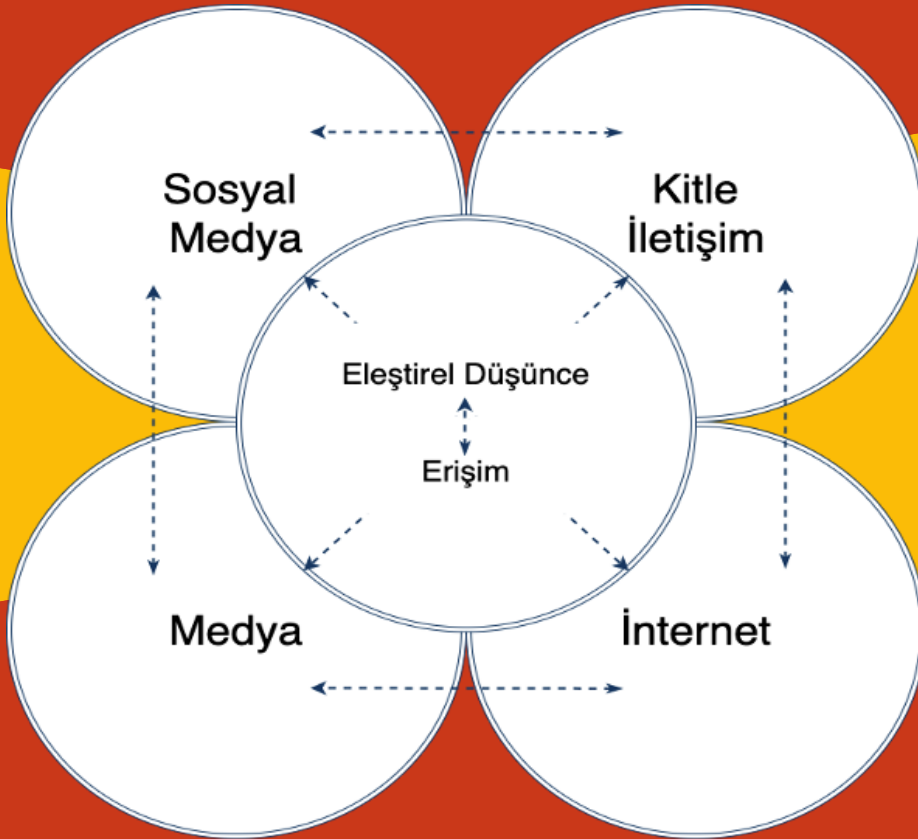

Medya Okuryazarlığı Araştırması

Katılımcıların medya okuryazarlığına ilişkin gerçekleştirdikleri tanımlamalara baktığımızda ikili bir sistem karşımıza çıkmakta. Kaynak olarak nitelendirebileceğimiz ilk adımda gazete, dergi, televizyon gibi kitle iletişim araçları, sosyal medya platformları, internet ortamı ve medya kavramının kendisi karşımıza çıkmakta (Medya kavramına ilişkin yapılan değerlendirmede kavramın katılımcılar tarafından kaynak bir araç ya da ortam olmaktan ziyade kimi zaman haber mecrası olarak ele alınabildiğini de belirtmek gerek). Aksiyon olarak nitelendirebileceğimiz ikincil adımda ise kaynaktan yola çıkılarak gerçekleştirilen bir eylem söz konusudur. Bu eylem kimi zaman ilgi çeken noktaları takip etme ve arzu edilen bilgiyi bulma benzeri erişimsel doğrultuda seyredebileceği gibi, inceleme, teyitleme, araştırma, anlamı arama noktaları üzerinden eleştirel düşünme doğrultusunda da şekillenebilir. Katılımcıların medya okuryazarlığı kavramına yönelik kaynaktan yola çıkarak aksiyonla ilişkilendirdikleri tanımlamalar aşağıdaki görsel aracılığıyla resmedilmekte. Bu noktada medya okuryazarlığı kavramı katılımcılar için birbirleriyle anlamsal ilişki bağına sahip kaynaklardan yola çıkarak bilgiye erişme ve erişilen bu bilgilerin eleştirel düşünceye tabii tutulmasını temsil etmektedir.

Şekil 6. Katılımcıların medya okuryazarlığı tanımlamaları

Anket içerisinde "Medya okuryazarlığı denildiğinde aklınıza neler geliyor? Sizce medya okuryazarlığı nedir?" sorusuna cevaplar baz alınmıştır

İlişki Bölümü

Covid-19 dönemi içerisinde yeniden şekillenen hayat koşulları eğitimin yanı sıra farklı birçok alışkanlık üzerinde de etkili olmuştur. Aşağıdaki grafikte öğrencilerin online dersler haricinde gerçekleştirdikleri sosyal aktivitelerin seyri covid öncesi ve sonrasına yönelik karşılaştırmalı biçimde ele alınmıştır. Her örneklem grubuna ayrı ayrı yöneltilen soruların cevapları tek bir noktada birleştirilmiştir. Öğrenciler kendileri, veliler çocukları, öğretmenler ise öğrencilerine yönelik değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Sonuçlara baktığımızda öğrencilerin çevrimiçi / çevrimdışı dijital cihaz kullanımının covid süreciyle birlikte arttığına yönelik fikir birliği söz konusudur. Ancak bu noktadaki artış seviyesi veli ve öğretmenlerin gözünde öğrencilerin öz değerlendirmelerine kıyasla daha fazla (Öğrenci: %67 | Veli: %86 | Öğretmen: %86). Yani öğrenciler artışın ebeveyn ve öğretmenlerin düşündükleri kadar fazla olmadı kanaatinde.

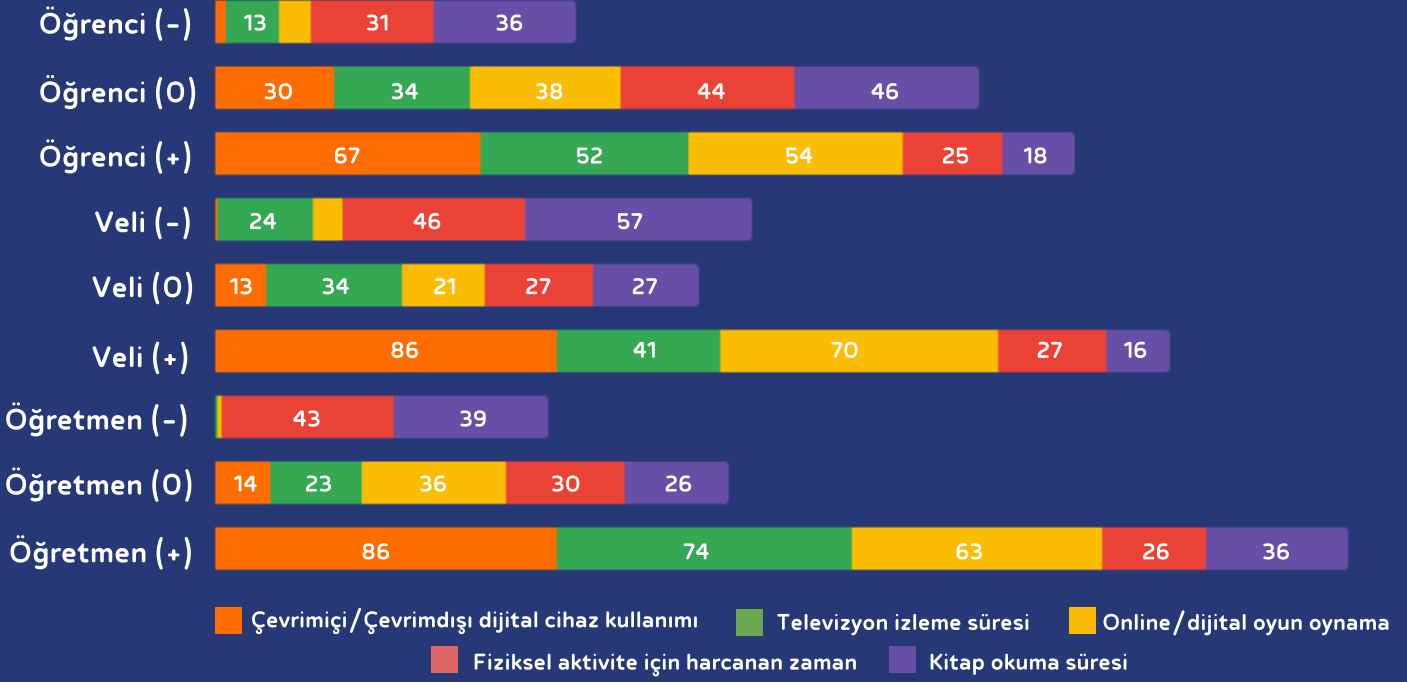
Dijital oyunlara yönelik yapılan değerlendirmeler de benzer bir tablo ortaya sunuyor. Online oyunlara harcanan sürenin covid-19 sonrasında arttığını belirten velilerin oranı %70 düzeyinde şekillenirken öğretmenler de %63 ile yakın bir yüzde öne sürüyor. Öğrencilerde ise bu oran görece daha düşük (%54).

Öğretmenler cihaz kullanımı ve online oyunların yanı sıra öğrencilerin televizyon izleme sürelerinde de yüksek bir artış yaşandığı yönünde değerlendirmede bulunmuştur (%74). Veli ve öğrenciler de izleme süresinde bir artış yaşandığını belirtmiş ancak bu yaklaşım çok daha düşük seviyelerde gerçekleşmiştir (Veli: %41 | Öğrenci: %52).

Kitap okuma aktivitesine yönelik yaklaşımda veliler büyük bir düşüş yaşandığına yönelik değerlendirmelerde bulunurken (%57) öğrenciler herhangi bir değişikliğin olmadığını belirtiyor (%46). Öğretmenlerde ise durum dengeli bir dağılım gerçekleştirmiş vaziyette (Arttı: %36 | Değişiklik olmadı: %26 | Azaldı: %39). Fiziksel aktivitelere yönelik gruplar arası benzer bir değerlendirme söz konusu. Öğrenciler çoğunlukla herhangi bir değişikliğin yaşanmadığı noktasında görüş bildirirken (%44), velilerin %46'sı ve öğretmenlerin %43'ü düşüş yaşandığı düşüncesinde.

Şekil 7. Öğrencilerin Covid-19 dönemindeki aktivite değişimi

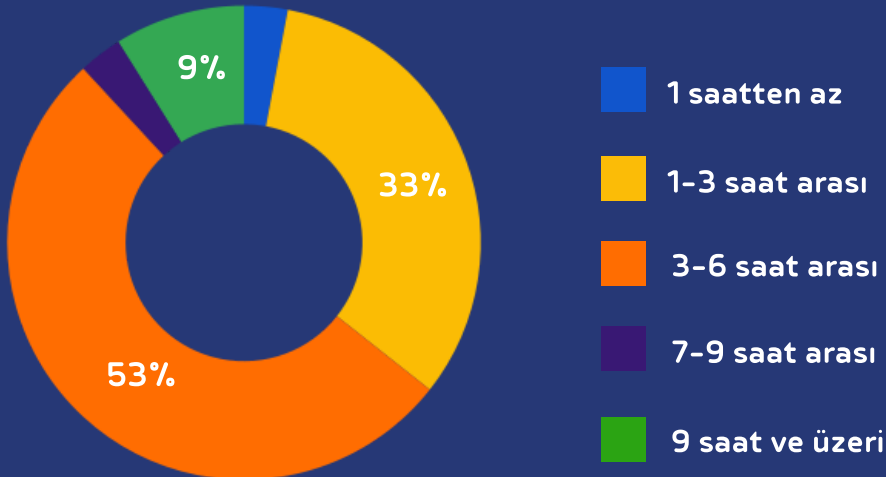
Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Şimdi senden online dersler dışındaki aktivitelere ayırdığı süreyi düşünmeni istiyorum. Covid-19 öncesi ve sonrasında bu aktivitelere ayırdığın süre sence ne yönde değişti?" ve "Şimdi sizden çocuğunuzun / öğrencilerinizin Covid-19 dönemi ve öncesi online dersler dışında diğer aktivitelere ayırdığı süreyi karşılaştırmanızı istiyorum. Çocuğunuzun / öğrencilerinizin online dersler dışındaki aktivitelere ayırdığı süre sizce ne yönde değişti? Sorularına verilen 1 ile 3 arasındaki puanlar baz alınmıştır. (-): Azaldı | (0): Değişiklik olmadı | (+): Arttı

Aşağıdaki şekilde de görüleceği üzere velilerin %53'ü öğrencilerin online dersler haricinde teknolojik cihaz kullanımı ve internete 3-6 saat arasında vakit ayırdığını düşünüyor. %33'lük bir kısım ise kullanım süresini 1-3 saat olarak belirtmekte.

Şekil 8. Velilere göre öğrencilerin teknolojik cihaz ve internette geçirdikleri süre

Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Çocuğunuz online dersler haricinde teknolojik cihazlar ve internette ne kadar vakit geçiriyor?" sorusuna cevaplar baz alınmıştır. 1: 1 saatten az | 2: 1-3 saat arası | 3: 3-6 saat arası | 4: 7-9 saat arası | 5: 9 saat ve üzeri

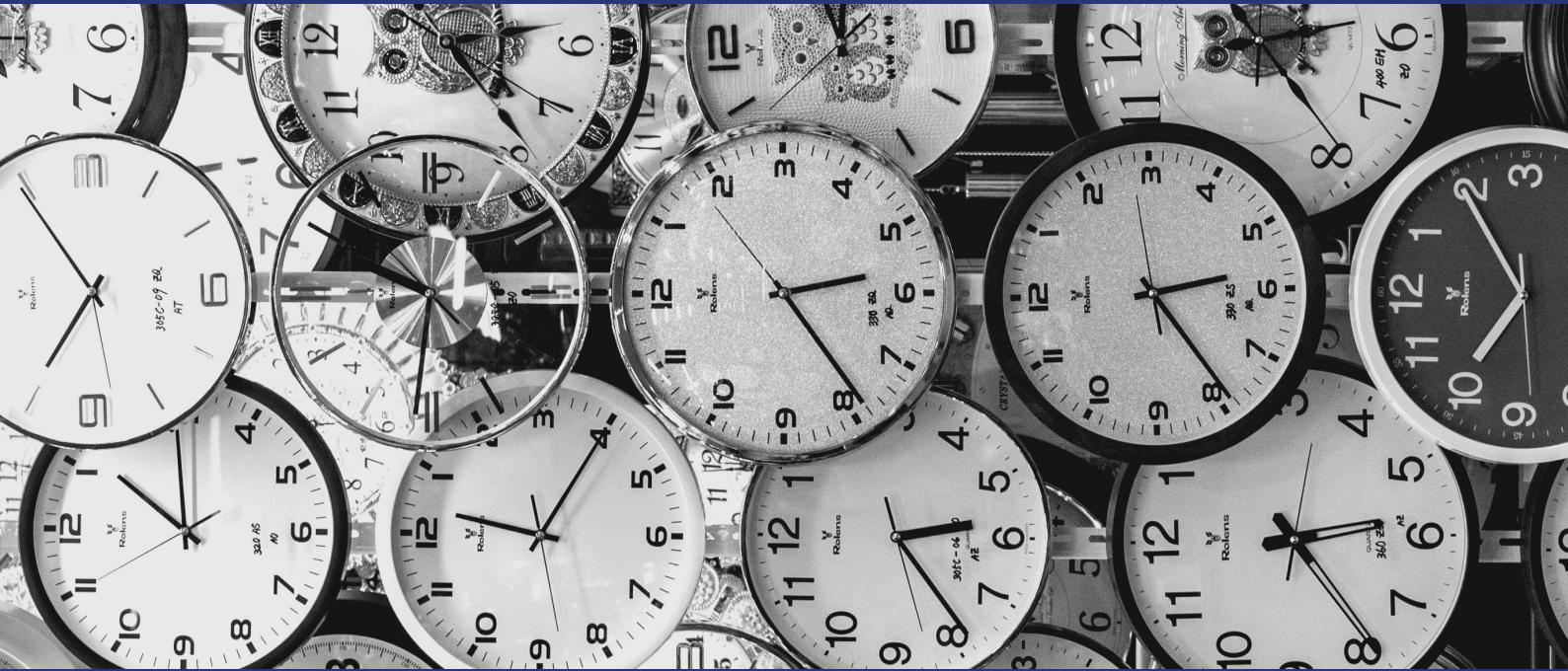
Öğrencilerin kullanım sürelerine yönelik veli görüşlerini değişkenler özelinde incelediğimizde AB ve C1 sosyo-ekonomik düzeyindeki katılımcıların kullanımı süresini ağırlıklı olarak 3-6 saat şeklinde belirttikleri görülüyor (AB: %53 | C1: %62). C2DE düzeyinde ise daha dengeli bir dağılım söz konusu (1-3 saat: %45 | 3-6 saat: %41).

Tablo 17. Velilere göre öğrencilerin teknolojik cihaz ve internette geçirdikleri süre

Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Çocuğunuz online dersler haricinde teknolojik cihazlar ve internette ne kadar vakit geçiriyor?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

	İl				Cinsiyet		Yaş		Eğitim			SES		
	İstanbul	İzmir	Ankara	Adana	Kadın	Erkek	31-40	+41	Lise altı	Lise	Lise üstü	AB	C1	C2DE
1	3	0	7	0	3	0	3	3	7	0	0	0	0	9
2	33	40	13	50	34	22	30	36	36	17	50	37	21	45
3	50	47	73	40	51	67	51	55	46	67	44	53	62	41
4	3	7	0	0	3	0	5	0	0	4	6	5	0	5
5	10	7	7	10	8	11	11	6	11	13	0	5	17	0

1: 1 saatten az | 2: 1-3 saat arası | 3: 3-6 saat arası | 4: 7-9 saat arası | 5: 9 saat ve üzeri

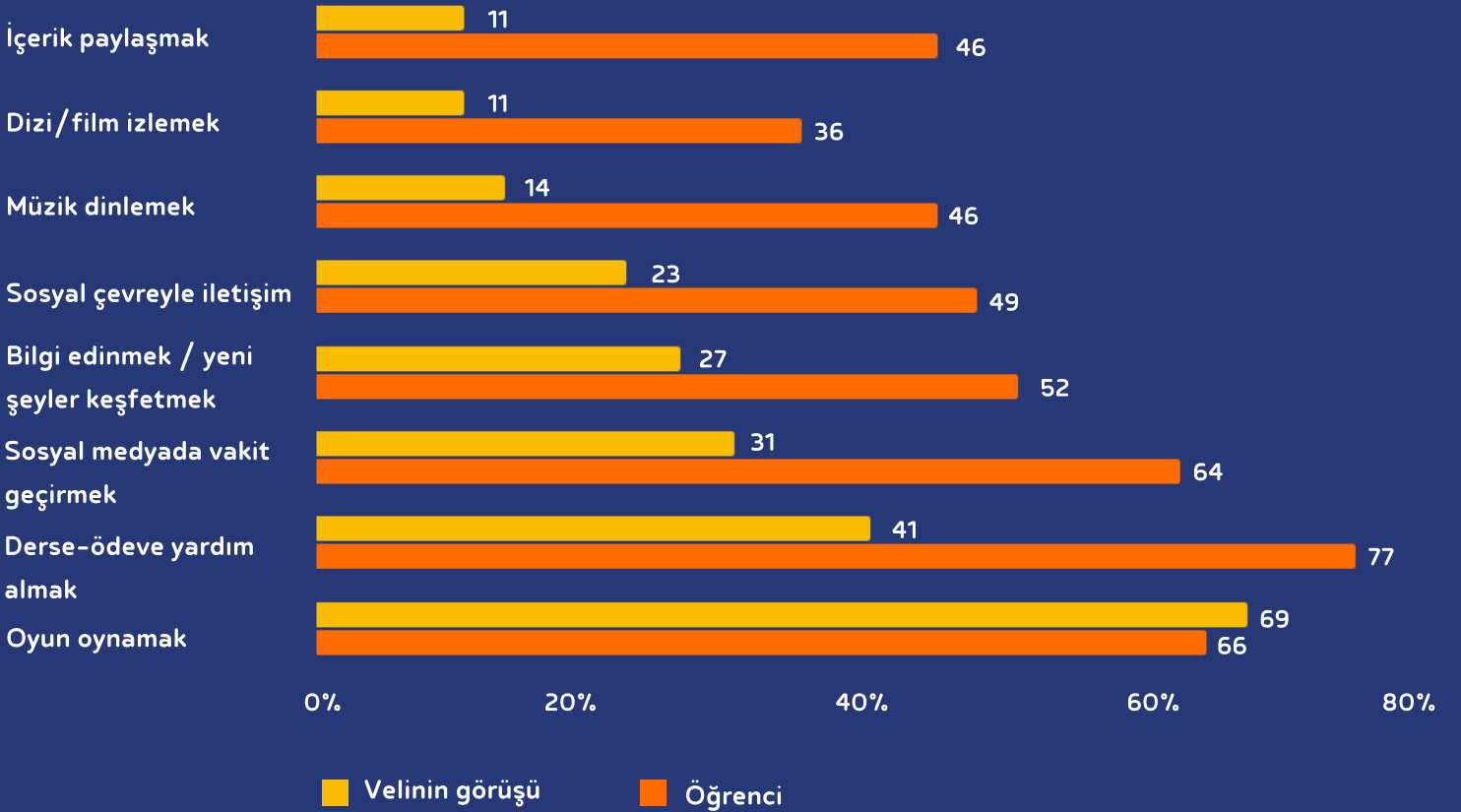

Covid-19 öncesi ve sonrasında yaşanan aktivite değişikliğine yönelik öğrenci-veli görüş ayrılıkları (Şekil 8) internet kullanım amaçları noktasında daha da belirginleşmekte. Araştırma içerisinde velilerden kendi internet kullanım amaçlarının yanı sıra çocuklarına yönelik değerlendirmelerde bulunmaları istenmiştir. Aşağıdaki şekilde velilerin bu beyanları öğrencilerin değerlendirmeleriyle karşılaştırılmıştır. Sonuçlara baktığımızda oyun oynama amacının (Öğrenci: %66 | Veli: %69) dışında kalan bütün alternatiflerde büyük bir ayırım ortaya çıkmış durumda.

Özellikle internetin derslere ve ödevlere yardımcı olması amacıyla kullanımına yönelik düşüncelerde fark %36 seviyesine çıkıyor. Öğrencilerin %77'si interneti bu yönde bir amaçla kullandığını belirtirken, çocuğunun bu yönde bir kullanım gerçekleştirdiğini düşünen velilerin oranı sadece %41. Benzer biçimde sosyal medya kullanımına yönelik yaklaşımda öğrenciler %31'lik bir yüzdeye sahipken velilerde bu oranın %64 seviyesine yükseldiği görülüyor.

Şekil 9. Öğrencilerin internet kullanım amaçlarına yönelik karşılaştırma

Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Sizce çocuğunuz teknolojik araçları ve interneti genelde hangi amaçlarla kullanıyor?" sorusuna cevaplar baz alınmıştır

Öğrencilerin teknolojiyle olan ilişkilerinde bütünsel bir yaklaşımın edinilebilmesi için kendi öz değerlendirmelerinin yanı sıra veli ve öğretmenlerden de öğrencilere yönelik görüşler istenmiştir. Yeterlilik, farkındalık bölümlerindeki gibi ifadelerin kod grupları altında birleştirilmesine dair izlenilen yöntem ilişki düzeyi için de kurgulanmıştır. Böylece ifade biçimleri anlamları bozulmadan örneklemin özelliklerine göre şekillendirilerek katılımcılara yöneltilmiştir.

Tablo 18. Öğrenci - teknoloji ilişkisi ifadeleri ve kod grupları

Kod kategorileri	Veli	Öğretmen
Erişim	Çocuğum ihtiyacı olan bilgiye kolayca erişim sağlayabiliyor	Öğrencilerim ihtiyaçları olan bilgiye kolayca erişim sağlayabiliyorlar
Yeterlilik	Teknolojik cihazların (Tablet, bilgisayar, vb.) kullanımına yönelik gerekli bilgilere sahip	Teknolojik cihazların kullanımına yönelik gerekli bilgilere sahipler
Farkındalık	Medya aracılığıyla (TV, İnternet, Gazete, vb.) eriştiği içeriklere eleştirel gözle bakabiliyor	Medya aracılığıyla eriştikleri mesajlara eleştirel gözle bakabiliyorlar
Kaynak	Çocuğum farklı kaynaklar (TV, İnternet, Kitap, vb.) üzerinden bilgiye erişim sağlayabiliyor	Öğrencilerim farklı kaynaklar (TV, İnternet, Kitap, vb.) üzerinden bilgiye erişim sağlayabiliyorlar
Teyit	Ulaştığı bilgilerin doğruluğuna ya da yanlışlığına kendisi karar verebiliyor	Ulaştıkları bilgilerin doğruluğunu ya da yanlışlığını teyit edebiliyorlar

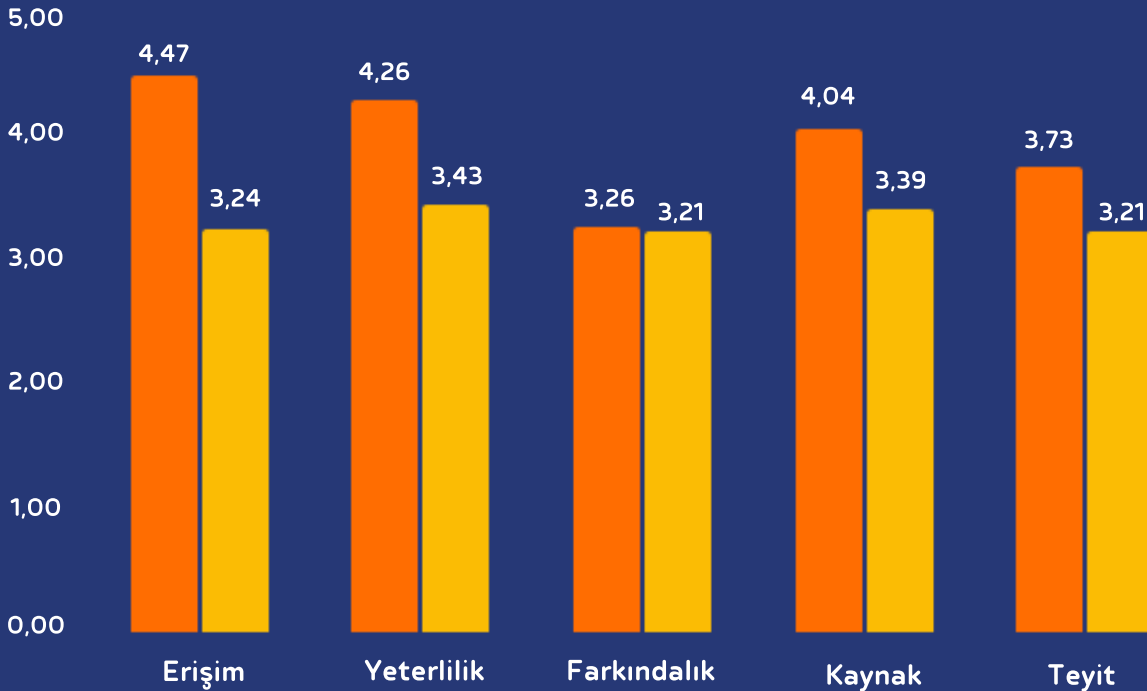
Sonuçlara bakıldığında veli ve öğretmen gözünde gerçekleştirilen öğrenci değerlendirmelerinin anlamlı ölçüde farklılaştığı belirtilebilir. Velilerin değerlendirmelerinde öğrenciler bütün kod grupları özelinde öğretmen değerlendirmelerinden daha iyi bir profil çizmiştir.

Görüş ayrılıkları ortalamalar arası 1,23 puan farkı ile erişim noktasında derinlik kazanmakta. Veliler öğrencilerin ihtiyaçları olan bilgilere kolayca erişim sağlayabildikleri ön görüşünde bulunurken (Ort:4,47) bu durum öğretmen görüşlerine yansımamıştır (Ort: 3,24). Ancak her iki grup öğrencilerin farkındalıklarına ilişkin kesişim göstermekte. En düşük puanlamalar bu alanda gerçekleşmiştir (Veli ort: 3,26 | Öğretmen ort: 3,21). Hem veliler hem de öğretmenler, öğrencilerin medya aracılığıyla eriştikleri içeriklere eleştirel bir gözle baktıklarına ilişkin ifadeye düşük katılım düzeyi sergilemişlerdir.

Öğretmenler teyitlemeye dair benzer bir tutum ortaya sunmakta (Ort: 3,21). Öğrencilerin bilginin doğruluğunu ya da yanlışlığını belirleyebildikleri ifadesine tam anlamıyla katılım gösteremeyip kararsıza yakın bir değerlendirmede bulunmaktalar.

Şekil 10. Öğrencilerin teknolojiyle ilişkilerine yönelik öğretmen-veli görüşleri

Anket içerisinde "Şimdi size öğrencilerinizin teknolojiyle ilişkilerine dair bazı ifadeler okuyacağım. Bu ifadelere ne derece katıldığınızı bizimle paylaşabilir misiniz?" ve "Şimdi size çocuğunuzun teknolojiyle ilişkisine yönelik bazı ifadeler okuyacağım. Bu ifadelere ne derece katıldığınızı bizimle paylaşabilir misiniz?" sorularına verilen 1 ile 5 arasındaki puanların ortalaması baz alınmıştır. 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum

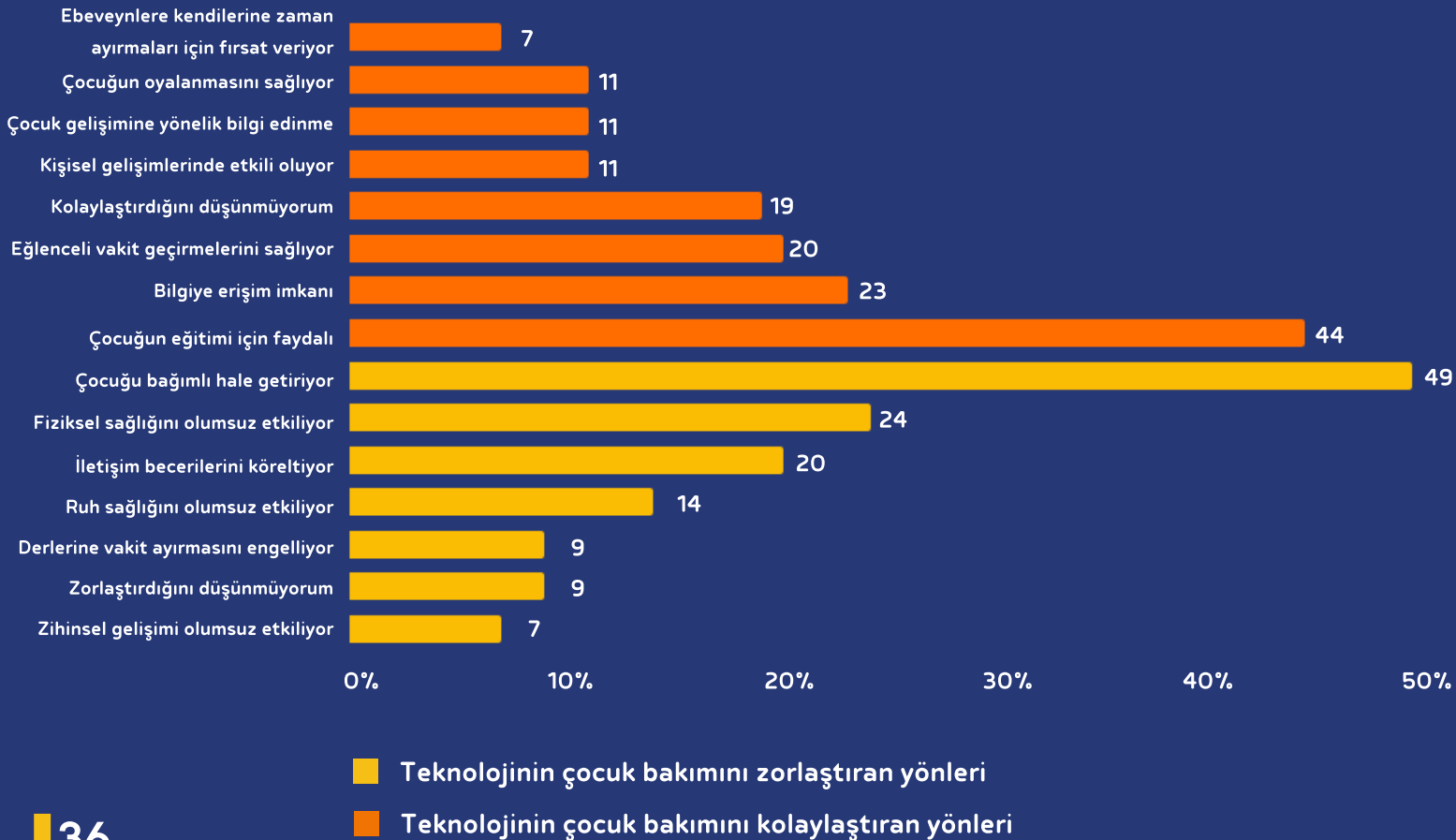
Araştırmanın ilgili bölümünde velilerin teknolojiyle olan ilişkisi çocuk bakımı üzerinden anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda katılımcılara teknolojik cihazların ve internetin çocuk bakımını kolaylaştıran ve zorlaştıran yönleri ayrı ayrı sorulup verilen cevaplar aşağıdaki şekilde birleştirilmiştir.

Olumlu yönlere yönelik sergilenen tutum incelendiğinde cihaz ve internet kullanımının çocuğun eğitimi için faydalı bir kolaylaştırıcı olabileceği düşüncesi ön plana çıkmakta (%44). İçinde bulunduğumuz Covid-19 sürecinde eğitimin online olarak gerçekleştirilmesi velilerin bu düşüncüyü benimsemesinde etkili olduğu öne sürülebilir. Aranılan bilgiye erişimin kolaylaşması da (%23) yine velilerin pozitif yönde belirttikleri özelliklerin başında gelmekte.

Teknoloji ve çocuk ilişkisindeki bağımlılık düzeyi ise en etkili negatif söylem. Velilerin neredeyse yarısı (%49) internet ve teknolojik cihazların çocukları bağımlı hale getirdiklerinden şikayetçi durumda. Çocukların teknolojiye yönelik bu orantısız kullanımlarının sağlık açısından bir tehdit olduğu düşüncesi de yine negatif yöndeki tutumlar arasında dikkat çekiyor (%24).

Şekil 11. Teknoloji ve çocuk bakımı ilişkisine yönelik veli görüşleri

Şekil yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Sizce teknolojik cihazlar ve internet kullanımının çocuk bakımını kolaylaştıran / zorlaştıran yönleri nedir / nelerdir?" sorularına verilen cevaplar baz alınmıştır

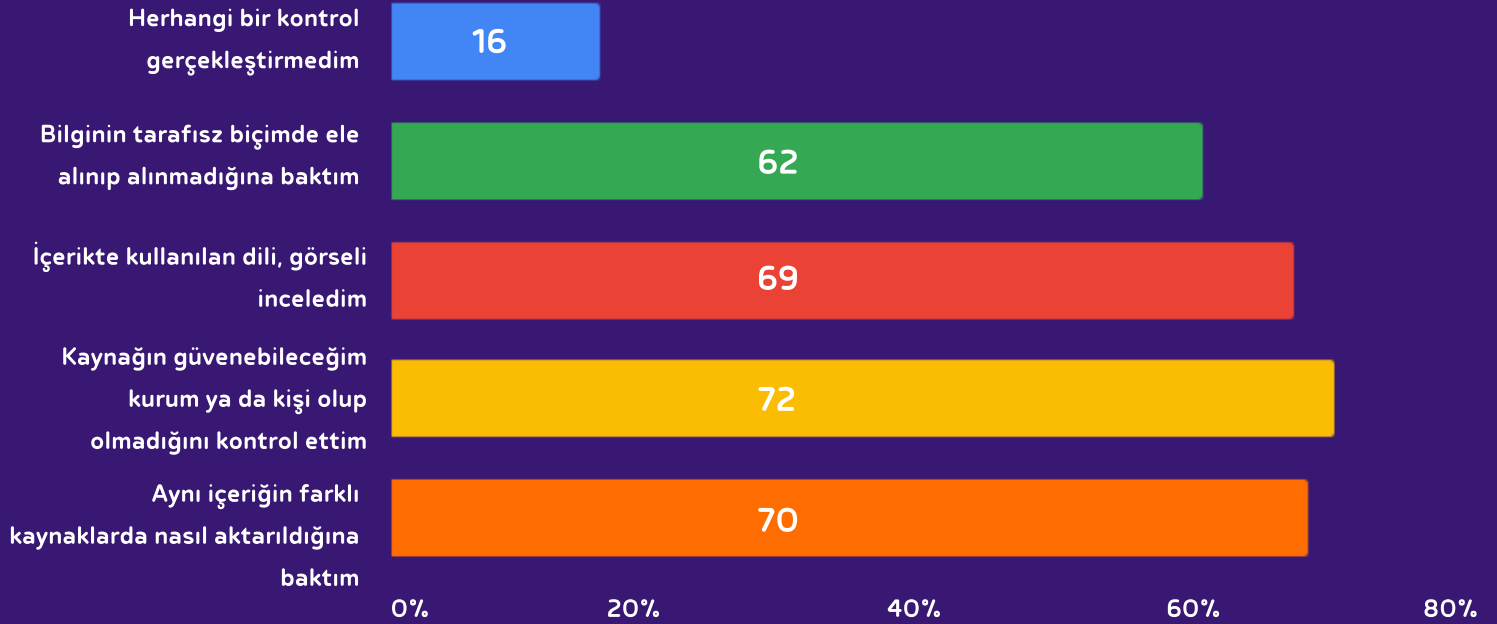
Davranış Bölümü

Araştırma bulgularına göz attığımızda öğrencilerin %16'sının eriştikleri bilginin güvenilir olup olmadığına yönelik herhangi bir kontrol sağlamadıkları ortaya çıkıyor. Kontrol sağlayanlar içerisinde ise kaynağa atfedilen önemin ön planda yer aldığını görmekteyiz (%72). Buna göre erişilen bilginin kim tarafından üretildiği / paylaşıldığı, bu kişi ya da kurumun güvenilir bir profil olup olmadığı öğrenciler açısından belirleyici bir özellik. Erişilen içerikte kullanılan dil, seçilen görseller gibi metinsel özellikler (%69) ve farklı kaynaklar arası tutarlılık da (%70) içeriğe güven duyma noktasında etkili.

Bu noktada öğrenciler açısından erişilen bir içeriğe duyulan güvenin o içeriğin biçimsel özellikleri, kaynak aidiyeti ve tutarlılığı çerçevesinde şekillendiği belirtilebilir.

Şekil 12. Öğrencilerin teyit mekanizmaları

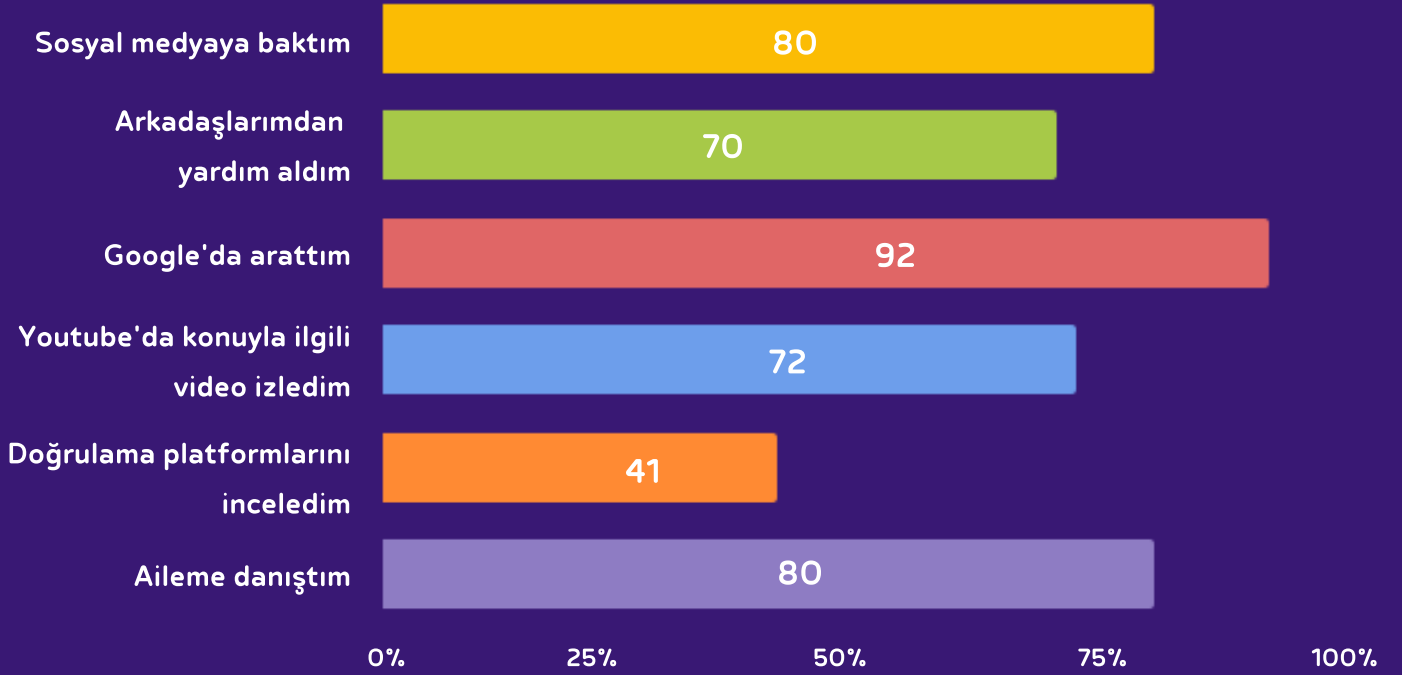
Şekil yüzdelerle (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Geçtiğimiz son bir ay içinde televizyonda izlediğin, internette, sosyal medyada gördüğün ya da benzeri şekillerde karşılaştığın bir bilginin güvenilirliğini kontrol etmek istediğinde nasıl bir yol izledin?" sorusuna verilen evet cevapları baz alınmıştır

Öğrencilerin ihtiyaçları olan bilgiye ulaşmak ya da sorun karşısında çözüme ulaşmak için nasıl bir yol izlediklerine baktığımızda online kanalların çevrimdışı aksiyonların önüne geçtiğini söyleyebiliriz. Arama motorlarına başvurmak %92 ile ilk sırada yer alıyor. İkinci sırada ise sosyal medya ve aile faktörleri %80 oranıyla karşımıza çıkmakta.

Şekil 13. Öğrencilerin bilgiye erişim noktasında gerçekleştirdikleri aksiyonlar

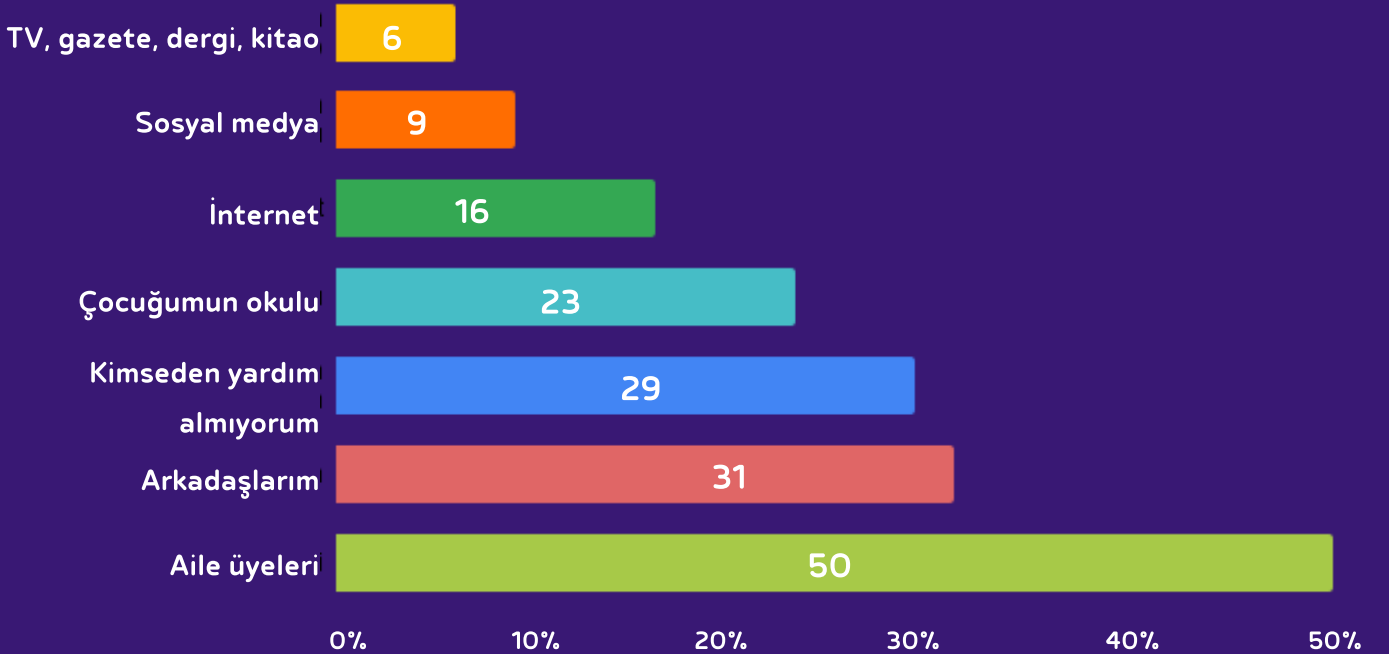
Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Daha önce bir sorunla karşılaştığında ya da aradığın bir bilgiyi bulamadığında, sana sayacağım ifadelerden hangilerini gerçekleştirdin?" sorusuna verilen evet cevapları baz alınmıştır

Hayatın hemen her köşesinin teknolojiye entegre olduğunu görmek mümkün. Bu durum çocukların gelişim serüvenleriyle de derinden ilişkili. Bilgi teknolojileriyle birlikte büyüyen ve zamanının önemli bir kısmını çevrim içi olarak geçiren (Şekil 8) çocukların siber güvenliklerinin sağlanması, onların dijital alanlarda güvenli şekilde hareket etmeleri için önlemlerin alınması artık bir gereklilik. Araştırma içerisinde velilerin bu yönde nasıl bir tutum sergiledikleri, internetin güvenli kullanımına ilişkin yardıma ihtiyaç duyduklarında hangi aktörlere başvurdukları incelenmiştir. Bulguları ele aldığımızda katılımcıların %29'luk kısmının bu konuya yönelik herhangi bir yardım almadıkları gözlemlenmiştir. Bu oran çocukların çevrim içi dünyadaki güvenliği için oldukça endişe verici. Yardım alan katılımcıların ise büyük oranda kendi sosyal çevreleri içerisinde hareket ettikleri ortada. Ebeveynlerin ilk başvurdukları nokta genellikle aile içerisindeki diğer üyeler (%50). Başvurulan bu üyelerin çoğunlukla çocuk bakımından sorumlu olan diğer ebeveyn olduğu düşünülebilir. Arkadaşlara başvurma oranı ise %31 seviyesinde.

Şekil 14. Güvenli internet kullanımına yönelik başvuru noktaları

Şekil yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "İnternetin güvenli ve sağlıklı kullanımı konusunda çocuğunuza tavsiyelerde bulunurken nerelerden/kimlerden yardım alıyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır

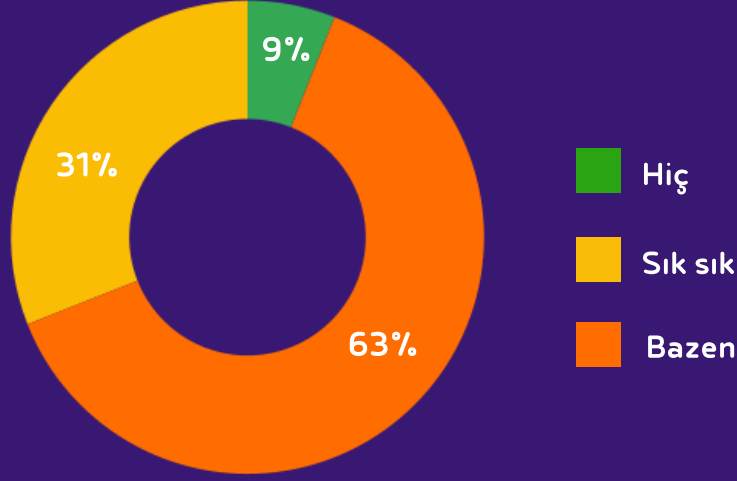

Bulgulara baktığımızda derslerinde kullanmak üzere sıklıkla dijital içerik üreten öğretmenlerin oranı %33'tür. Katılımcıların %6'sı bu yönde bir aksiyon gerçekleştirmediklerini belirtirken, en yüksek düzey %66 ile bazen seçeneği olmuştur.

Şekil 15. Öğretmenlerin derste kullanmak üzere dijital içerik üretme sıklığı

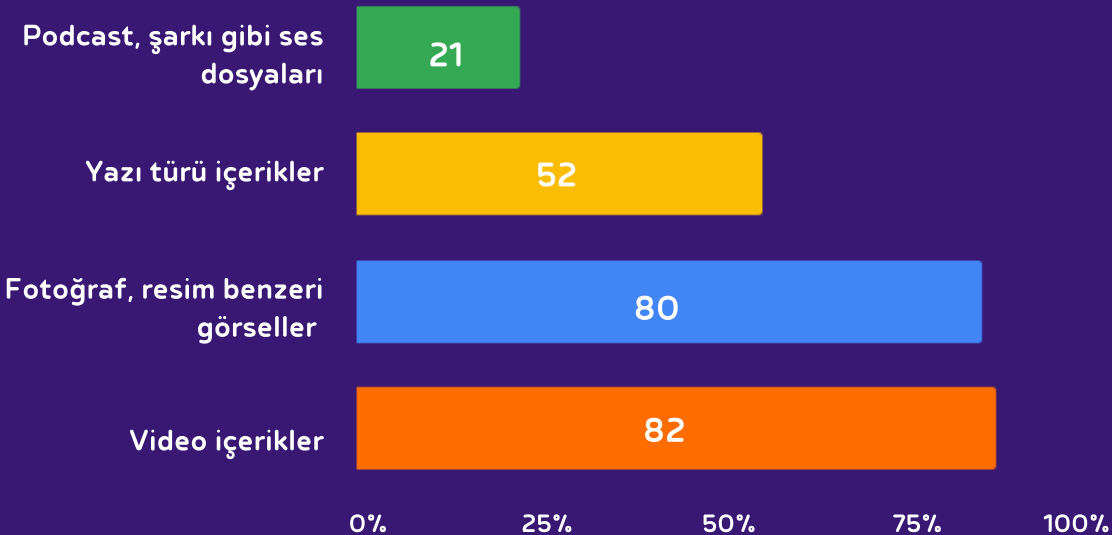
Şekil yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Dersinizde kullanmak üzere ne sıklıkta dijital içerik üretiyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır

Derslerinde kullanmak üzere dijital içerik ürettiğini belirten katılımcılara (Şekil 15 - Sık sık: %33 | Bazen: %66) ne türde üretim gerçekleştirdikleri sorusu yöneltilmiştir. Bulgulara baktığımızda dersin konusunu destekleyici video (%82) ve görsel (%80) içeriklerin ön plana çıktığı belirtilebilir. Metinsel (%52) ve işitsel (%21) öğeler ise görece düşük bir orana sahip.

Şekil 16. Öğretmenlerin derste kullanmak üzere ürettikleri içerik türleri

Şekil yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Derste kullanmak üzere ne tür içerikler üretiyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır

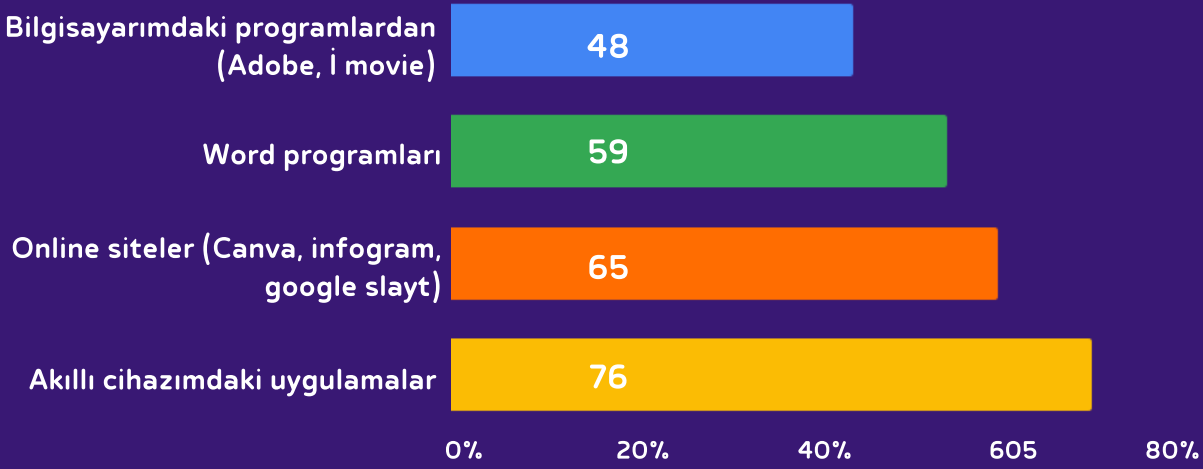

Medya Okuryazarlığı Araştırması

Derste içerik kullanımında bulunan öğretmenlerin bu üretimi nerede gerçekleştirdiklerine baktığımızda ise bilgisayar, tablet, telefon gibi akıllı cihazlara indirilen uygulamalar %76'lık bir orana sahip. Bu noktadan yola çıkarak öğretmenlerin derse yönelik destekleyici içerikler hazırlarken çevrim içi platformlarda ziyade cihazlarda yer alan uygulamaları tercih ettikleri ön görülebilir (Online siteler: %65).

Şekil 17. Öğretmenlerin içerik üretmek için başvurduğu yöntemler

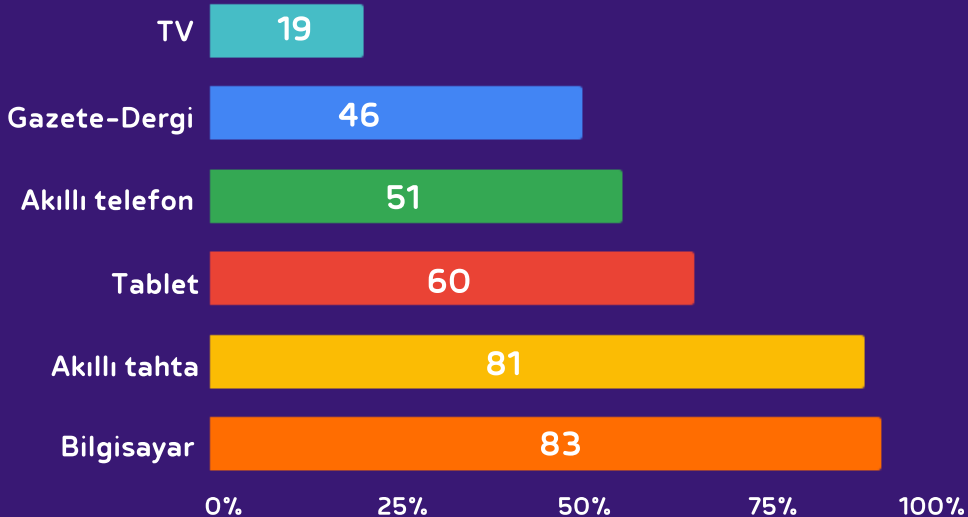
Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Ürettiğiniz bu içerikleri nasıl oluşturuyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır

Araştırma içerisinde dersi destekleyici içerikler üretmenin yanı sıra ekipman kullanımına yönelik de bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar içerisinde dikkat çeken nokta ise öğretmenlerin akıllı tahta kullanımından daha çok bilgisayar kullanımına yönelmeleri (Bilgisayar: %83 | Akıllı tahta: %81). Geleneksel medya araçlarının kullanımı ise karşılaştırmada çok daha düşük kullanım oranı elde etmişlerdir (Televizyon: %19 | Gazete-Dergi: %46).

Şekil 18. Öğretmenlerin ders içerisinde kullandıkları ekipmanlar

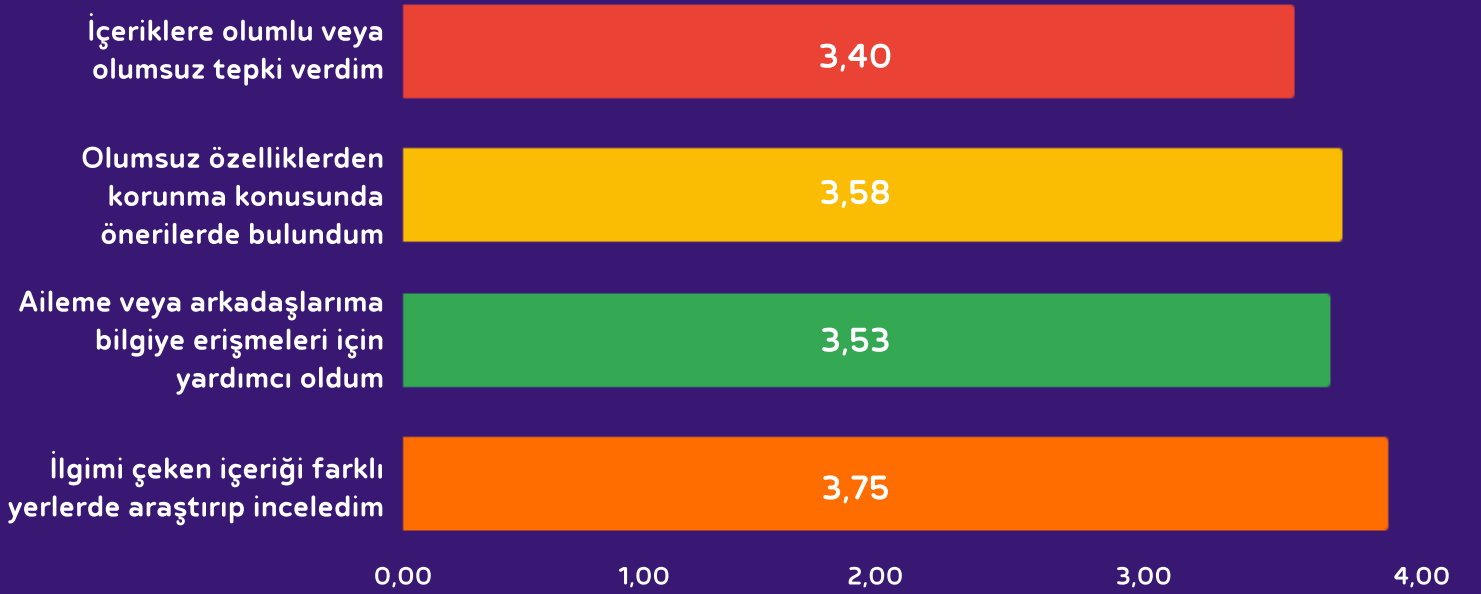
Şekil yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde "Şimdi size sayacağım ekipmanlardan hangilerini ders verirken kullanıyorsunuz?" sorusuna verilen evet cevapları baz alınmıştır

Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını kullanırken gerçekleştirdikleri davranışlara baktığımızda ilgi çeken bir içeriğin farklı kaynaklarda tekrar incelenmesinin ön plana çıktığı görülüyor (Ort: 3,75). Bu noktada öğrencilerin, dikkatlerini çeken unsurlar özelinde kitle iletişim araçlarına bütünsel bir yaklaşım geliştirdikleri öne sürülebilir. İnternetin olumsuzluklarına karşı bilinç düzeyi yüksek bir değerlendirme gerçekleştiren öğrenciler çevreleriyle iletişime geçerek bu konuya yönelik dikkat çektiklerini, olumsuzluklardan korunmaya yönelik öneriler geliştirdiklerini belirtmişlerdir (Ort: 3,58). Kitle iletişim araçlarıyla erişilen içeriklere sunulan tepki ise diğer ifadelerden görece düşük seyrettiği ortada (Ort: 3,40).

Şekil 19. Öğrencilerin kitle iletişim araçlarına yönelik davranışları

Anket içerisinde "Şimdi sana kitle iletişim araçlarına yönelik bazı ifadeler okuyacağım. Son bir ay içindeki medya kullanımını düşündüğünde bu ifadelere ne derece katıldığını benimle paylaşabilir misin?" sorusuna verilen cevapların ortalamaları baz alınmıştır. 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum

Öğrenci davranışlarını değişkenler doğrultusunda ele aldığımızda, özel okuldaki katılımcıların devlet öğrencilerine kıyasla genel anlamda daha düşük bir aksiyon gerçekleştirdikleri belirginleşiyor. Sınıf düzeylerinde ilgi çeken içeriklerin araştırılması her iki grup için de yüksek bir katılım oranına sahipken, 7.sınıflarda olumsuzluklardan korunmaya yönelik önerilerde bulunma, 8.sınıflarda ise sosyal çevreye bilgiye erişim noktasında yardımcı olma davranışları ayrıca önem kazanıyor. İl bazlı incelemelerde davranışları gerçekleştirmeye yönelik katılım düzeylerinin Ankara'da oldukça düşük seyretmesi dikkat çekerken, kız öğrencilerinin kitle iletişim araçlarına yönelik davranışlarda erkeklerden daha yüksek bir puanlama gerçekleştirdikleri gözlenmektedir.

Tablo 19. Öğrenci davranışlarının değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde davranış bölümüne ilişkin "Şimdi sana kitle iletişim araçlarına yönelik bazı ifadeler okuyacağım. Son bir ay içindeki medya kullanımını düşündüğünde bu ifadelere ne derece katıldığını benimle paylaşabilir misin?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

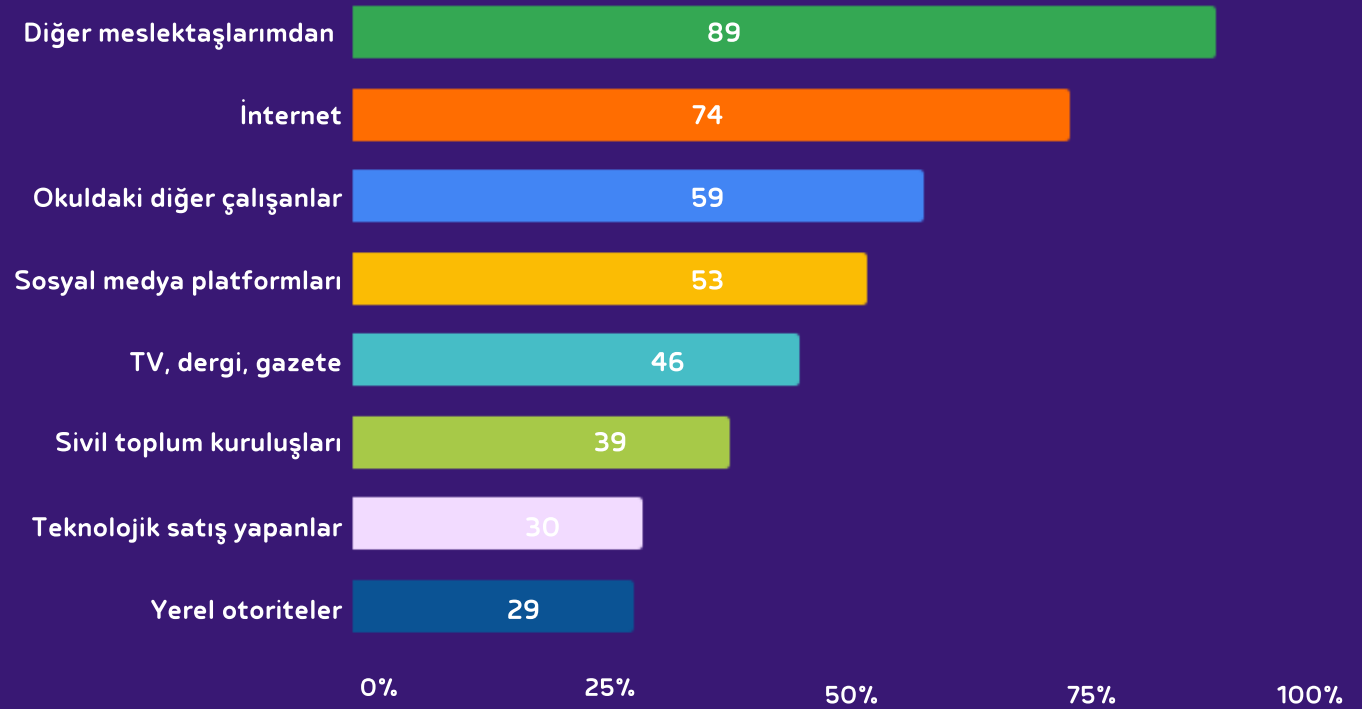
	İl				Cinsiyet		Okul Türü		Sınıf		SES		
	İstanbul	İzmir	Ankara	Adana	Kadın	Erkek	Devlet	Özel	7.sınıf	8.sınıf	AB	C1	C2DE
1	84	36	8	60	59	48	56	25	55	54	50	50	67
2	72	64	25	70	65	56	63	25	64	59	50	68	67
3	80	57	17	70	65	56	61	50	59	62	54	59	73
4	88	50	33	80	74	59	68	50	64	69	54	73	80

1: Kitle iletişim araçlarıyla sunulan içeriklere olumlu ve olumsuz tepki verdim (Yorum yazdım, arkadaşlarımla-ailemle tartıştım, vb.) | 2: İnternete eriştiğim araçların olumsuz özelliklerinden korunma konusunda çevreme önerilerde bulundum | 3: Aileme veya arkadaşlarıma bilgiye ulaşmaları için yardımcı oldum | 4: İlgimi çeken bir içeriği farklı yerlerde araştırıp inceledim

Araştırma içerisinde, internetin güvenli kullanımına yönelik gerçekleştirilen veli değerlendirmelerinde olduğu gibi, öğretmenlerden de fikirlerini paylaşmaları istenmiştir. Ancak bu noktada güvenlik ilişkisi genişletilerek internete dair daha kapsamlı bir çerçeve çizilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara baktığımızda öğretmenlerin, internet kullanımı ve bilgiye erişim gibi konularda öğrencilerin kendilerine danıştıkları problemleri çözerken diğer meslektaşlarına başvurmakta oldukları görülebilir (%89). Problemin kaynağı olan internet çözüm noktasında da kendisine yer bulmakta. Öğretmenlerin meslektaşlarından sonra başvurdukları ikincil nokta internet (%74). Geleneksel medya kanallarının ve daha geniş sosyal çevrenin yardım alınan aktörler içerisinde daha düşük paya sahip oldukları ön görülebilir.

Şekil 20. Öğretmenlerin öğrencilere yardımcı olurken başvurdukları noktalar

Şekil yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. "İnternet kullanımı ve bilgiye erişim gibi noktalarda öğrencilerinize tavsiyelerde bulunurken nerelerden/kimlerden yardım alıyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar baz alınmıştır

Veliler, öğrencilerin teknolojiyle olan ilişkileri ve medya tüketimleri noktasında etkin birer aktör olarak karşımıza çıkmakta. Araştırma içerisinde bu konulara yönelik velilerle çeşitli ifadeler paylaşılmış ve bu ifadelere olan katılım düzeyleri incelenmiştir. Sonuçlara baktığımızda velilerin çocuğun internet kullanımına yönelik gözlemci pozisyonunda konumlandığı ortaya çıkmakta (Ort: 4,51). Velilerin büyük bir çoğunluğunun “Kesinlikle katılıyorum” düzeyine yakın bir değerlendirmede bulunduğu gözlemlene ifadeyi, velilerin çocuk-teknoloji ilişkisinde bir denetim mekanizması işlevi gördüğü düşüncesini ortaya sunuyor. İncelemeye devam ettiğimizde benzer yaklaşımların teyitleme (İfade 2, Ort:4,39), açıklama (İfade 3, Ort: 4,36) gibi davranışlarda da geçerli olduğu görülüyor.

Davranışları ele almaya devam ettiğimizde ilişki içerisindeki etkileşimin düşüklüğü dikkat çekmekte. Zamanlarının çoğunu çevrim içi geçiren öğrenciler bu ortamda ebeveynleriyle ortak aktivitelerde bulunamıyor. Online mecralarda çocuklarla beraber oyun oynama, film-dizi izleme gibi davranış ifadesine katılım ortalaması 3,49 olarak karşımıza çıkmakta. Sonuç olarak velilerin çocuk-teknoloji ilişkisini bir parçası olmaktansa, bu ilişkinin dışında yer alan düzenleyici-denetleyici bir mekanizma işlevi gördükleri öne sürülebilir.

Şekil 21. Velilerin çocuklarına yönelik gerçekleştirdikleri davranışlar

Anket içerisinde davranış bölümüne ilişkin “Size bazı ifadeler okuyacağım. Çocuğunuzla olan ilişkinizdeki son üç ayı düşünerek bu ifadelere ne derece katıldığınızı bizimle paylaşabilir misiniz?” sorusuna verilen 1 ile 5 arasındaki puanların ortalaması baz alınmıştır. 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum

Velilerin davranışları içerisinde ön plana çıkan gözleme ifadesinin sosyo-ekonomik düzeyle paralelliğe sahip olduğu belirtilebilir. Düzeyler arası kırılımlara baktığımızda sosyo-ekonomik durum yükseldikçe gözetim seviyesinde düşüş yaşanmaktadır (AB: %84 | C1: 90 | C2DE: 100). Cihaz kullanımı ve internete erişim noktasında kısıtlamalarda bulunma durumuna baktığımızda ise erkek katılımcıların kadın velilerden daha yüksek bir oranda davranış sergilediği anlaşılıyor (Erkek: %78 | Kadın: %64). Kitle iletişim araçlarındaki içeriklere dair çocukla gerçekleştirilen sohbetlerde ise kadınlar devrede (Kadın: %84 | Erkek: %67). Gözlemci davranışta da benzer bir durum seyrediyor (Kadın: %93 | Erkek: %78)

Tablo 20. Veli davranışlarının değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdeler (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde davranış bölümüne ilişkin "Size bazı ifadeler okuyacağım. Çocuğunuzla olan ilişkinizdeki son üç ayı düşünerek bu ifadelere ne derece katıldığınızı bizimle paylaşabilir misiniz?" sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

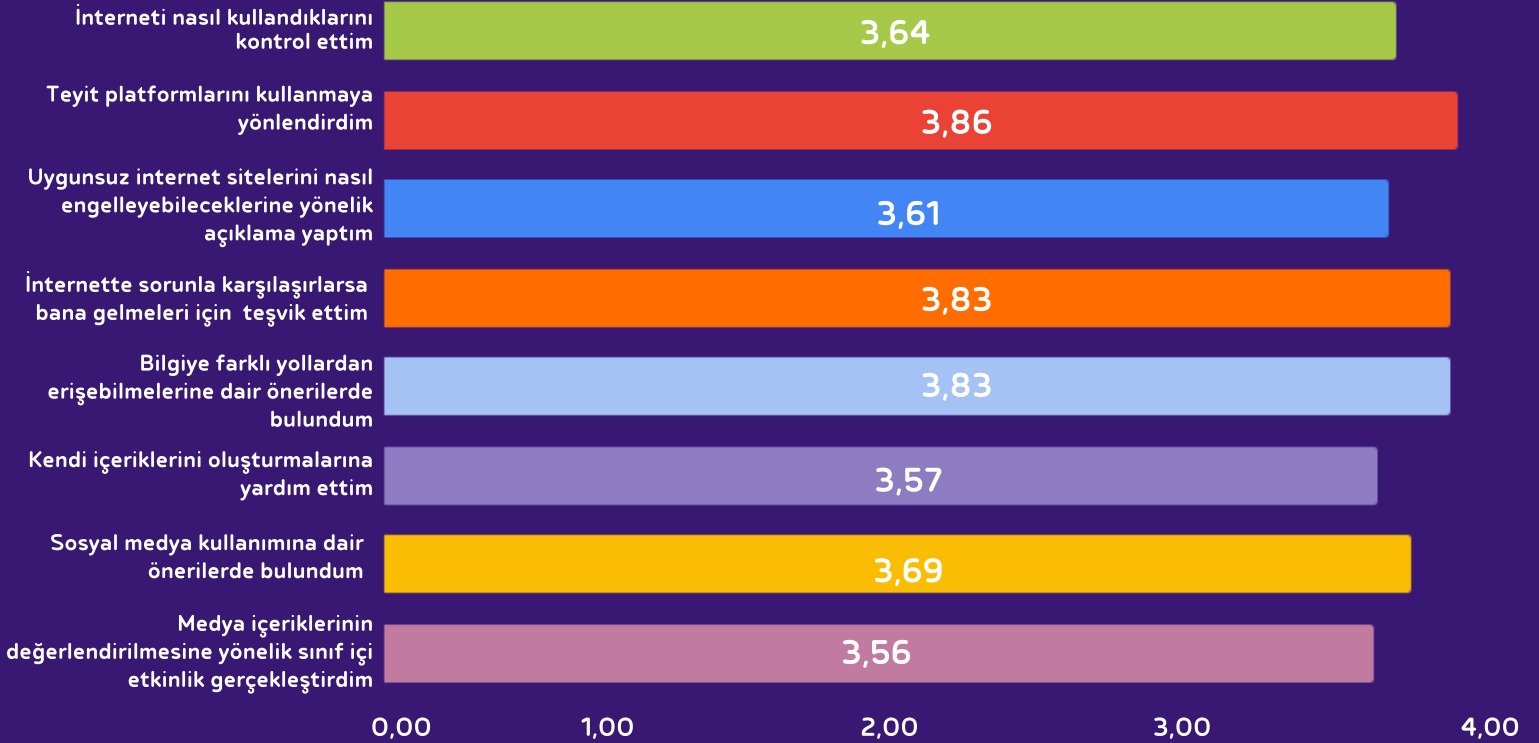
	İl				Cinsiyet		Yaş		Eğitim			SES		
	İstanbul	İzmir	Ankara	Adana	Kadın	Erkek	31-40	+41	Lise altı	Lise	Lise üstü	AB	C1	C2DE
1	87	87	87	80	85	89	84	88	86	83	89	89	83	86
2	90	80	87	50	82	78	81	82	79	88	78	84	86	73
3	63	67	47	50	57	67	54	64	57	71	44	47	69	55
4	93	67	80	70	84	67	86	76	86	92	61	63	86	91
5	73	73	80	60	72	78	81	64	68	83	67	63	76	77
6	97	80	100	80	93	78	92	91	93	96	83	84	90	100
7	70	73	60	50	64	78	62	70	68	67	61	58	69	68

1: Karşılaştığı içeriği nasıl doğrulayabileceği hakkında ona yol gösterdim | 2: Kitle iletişim araçlarında karşılaştığı içerikler hakkında çocuğumla konuşmalar gerçekleştirdim / açıklamalarda bulundum | 3: Online ortamlarda çocuğumla birlikte ortak etkinlikler gerçekleştirdim | 4: İnternette, Televizyonda bir konu onu rahatsız ettiğinde ne yapabileceği hakkında çocuğumla konuştum | 5: Kitle iletişim araçlarını kullanırken yaşadığı teknik zorluklarda ona yardım ettim | 6: Çocuğumun interneti nasıl kullandığını gözlemledim | 7: İnternet, tablet, telefon, televizyon kullanımına yönelik zaman sınırlandırmasında bulundum

Öğretmenlerin öğrencilere ilişkin görüşlerinde ulaşılan bilginin doğruluğunun ya da yanlışlığının belirlenmesine yönelik düşük bir değerlendirmenin söz konusu olduğu ortaya çıkmıştı (Şekil 10). Öğretmen davranışları içerisinde bu görüşün izlerini görmek mümkün. Bilginin teyit edilmesine yönelik gerçekleştirilen yönlendirmeler davranışlar arasında ön plana çıkmış durumda (İfade 2, Ort: 3,86). İnternette yaşanan sorunlara dair çözüm sunmak ve bilgiye erişim noktasında farklı kaynakları göstererek erişimi kolaylaştırmak gibi davranışlar da eş güdümlü olarak ikinci sırada yer alıyor (İfade 4, Ort: 3,83 | İfade 5, Ort: 3,83). Öğrencilere kendi içeriklerini üretmeleri için yardımcı olma, medya içeriklerini sınıf ortamında topluluk olarak değerlendirme gibi konularda ise düşük bir ortalama gerçekleşmekte (İfade 6, Ort: 3,57 | İfade 8, Ort: 3,56). Teknoloji-çocuk ilişkisinde veliler nasıl ki denetleyici-düzenleyici bir mekanizma olarak konumlanıyorsa öğretmenlerin de yol gösteren-teyitleyen bir aktör olarak karşımıza çıktığı belirtilebilir.

Şekil 22. Öğretmenlerin öğrencileriyle olan ilişkilerindeki davranışlar

Anket içerisinde davranış bölümüne ilişkin “Şimdi size bazı ifadeler okuyacağım. Bu ifadelere ne derece katıldığınızı son üç aydaki dersleriniz sırasında öğrencilerinizle olan ilişkilerinizi düşünerek yanıtlamanızı istiyorum.” sorusuna verilen 1 ile 5 arasındaki puanların ortalaması baz alınmıştır. 1: Kesinlikle katılmıyorum | 2: Katılmıyorum | 3: Kararsızım | 4: Katılıyorum | 5: Kesinlikle katılıyorum

Ankara'dan katılım gösteren öğretmenlerin kendi içeriklerini üretmeleri noktasında öğrencileri teşvik etmedikleri gözlemlenmekte (%0). Davranış puanlamaları da genel anlamda düşük seyretmiştir. Cinsiyet bazlı yaklaşımlarda ise internet kullanımına yönelik kontrol (ifade 1, Kadın: %74 | Erkek: %58) ve karşılaşılan sorunlara destek (ifade 4, Kadın: %76 | Erkek: %58) kadın öğretmenlerde erkeklerden daha yüksektir. Sosyal medya platformlarının yönetimine ilişkin önerilerde bulunma noktasında da benzer bir yaklaşım mevcut (ifade 7, Kadın: %74, Erkek: %50).

Siber güvenliğe ilişkin öğrencilerin ve ailelerinin bilinçlenmesine dair adımların atılması (ifade 3, Özel: %17 | Devlet: %64), içerik oluşumunun desteklenmesi (ifade 6, Özel: %17 | Devlet: %64), medya mesajlarının analizi (ifade 8, Özel: %33 | Devlet: %64), ve internete yönelik kontrol (ifade 1, Özel: %33 | Devlet: %72), davranışları okul türleri arasında anlamlı ölçüde farklılaşmakta, özel okuldaki katılımcılar daha düşük bir değerlendirme sunmaktadır.

Sözleşmeli öğretmenlerin ise davranışlarda genel anlamda daha etkin oldukları belirtilebilir.

Tablo 21. Öğretmen davranışlarının değişkenlere göre dağılımı

Tablo yüzdelik (%) değerlerle hazırlanmıştır. Anket içerisinde davranış bölümüne ilişkin "Şimdi size bazı ifadeler okuyacağım. Bu ifadelere ne derece katıldığınızı son üç aydaki dersleriniz sırasında öğrencilerinizle olan ilişkilerinizi düşünerek yanıtlanmayı istiyorum." sorusuna verilen T2B cevaplar baz alınmıştır

	İl				Cinsiyet		Yaş			Okul türü		Tecrübe			Çalışma durumu	
	İST	İZM	ANK	ADN	Kadın	Erkek	20-30	31-40	+41	Devlet	Özel	5 ve daha az	6-10 yıl	+11 yıl	Söz	Kadro
1	70	80	53	70	74	58	80	64	67	72	33	78	59	68	76	65
2	63	93	87	90	83	71	87	64	87	80	67	78	64	92	76	80
3	60	87	27	70	59	63	60	60	60	64	17	65	50	64	71	55
4	70	87	40	90	76	58	80	76	60	72	50	74	82	56	81	65
5	70	87	60	80	74	71	67	68	80	75	50	70	68	80	76	71
6	70	80	0	90	63	54	53	68	57	64	17	65	59	56	62	59
7	63	80	40	90	74	50	80	68	57	67	50	74	64	60	81	59
8	67	87	13	80	67	50	73	60	57	64	33	74	50	60	71	57

1: Öğrencilerimin interneti nasıl kullandıklarını kontrol ettim | 2: Öğrencilerimi bilgiyi teyit etmeye yarayan platformları kullanmaya yönlendirdim | 3: İçeriği onlara uygun olmayan web sitelerini nasıl engelleyeceklerine dair öğrencilerime veya ailelerine açıklamalarda bulundum | 4: İnternette bir sorunla karşılaştıkları zaman bana gelmeleri konusunda onları teşvik ettim | 5: Öğrencilerime bilgiye farklı yollardan erişebileceklerine dair önerilerde bulundum | 6: Öğrencilerimin kendi içeriklerini oluşturmalarına (Blog, podcast, görsel, vb.) yardım ettim | 7: Öğrencilerime sosyal medya kullanımlarını nasıl yönetecekleri konusunda önerilerde bulundum | 8: Öğrencilerimle medyada yer alan bilgilerin nasıl değerlendirilmesi (Analiz edilmesi) konusunda sınıf içi etkinlikler gerçekleştirdim

Sonuç

Türkiye'deki medya okuryazarlığını öğrenci, veli ve öğretmen grupları özelinde farklı boyutlandırmalarla bütünsel bir biçimde ele alan araştırmamızda, ülkenin çeşitli illerinden toplamda 201 katılımcı konuya ilişkin değerlendirmelerini bizimle paylaştı. Bilgisayar destekli telefon görüşmeleriyle gerçekleştirilen anket çalışmasında erişim, yeterlilik, davranış, ilişki ve farkındalık düzeylerine yönelik kimi noktalarda kesişimler kimi ifadelerde ise farklı değerlendirmeler gözlemlenmiştir. Bulgular genelinde ön plana çıkan resme baktığımızda öğrencilerin kendi öz değerlendirmeleri ile veli ve öğretmenlerin onlara yönelik sundukları görüşler arasında farklılaşma ortaya çıkmakta. Özellikle de farkındalığa ilişkin yapılan paylaşımların öğrenciler nezdinde oldukça düşük seyrettiği görülüyor. Bulguları araştırma bölümleri özelinde değerlendirdiğimizde aşağıdaki başlıklar ön plana çıkmakta:

"Farklı amaçlarla benzer kullanımlar"

Cihaz sahipliği noktasında Akıllı cep telefonları ve bilgisayarların bütün gruplar için kesişim kümesi niteliği taşıdığı ortada. Ancak cihazların kullanım sıklıklarına yönelik farklı yaklaşımlar mevcut. Bu yaklaşımlar kullanım amaçları özelinde daha da derinleşmekte. Öğretmenler içerik paylaşımı ve gündem takibi, veliler ise sosyal medyada vakit geçirmek gibi güdülerle kullanım gerçekleştiriyor. Öğrencilerin kullanım biçimleri ise tartışmalı bir profile sahip. Veliler öğrencilerin internete oyun oynama amacıyla yaklaştığını belirtirken, öğrenciler kendi öz değerlendirmelerinde derslere yardım alma amacını ön plana çıkartıyor.

"Fiyatlar herkesi etkiliyor, zaman ve güvenlikse göreceli"

Katılımcı grupların internete yönelik bakış açılarında fikir birliğine varıldığı görülmekte. Bilgi teknoloji ürünleri ve internet erişimi noktasında var olan fiyatlar öğrenci, veli ve öğretmenler için ortak biçimde yüksek olarak değerlendiriliyor. İnternet kullanımı için yeterli zamana sahiplik düzeyi ise öğretmenlerde düşük seyrederken öğrencilerde görece daha yüksek. Kişisel bilgilerin kullanıma açılması gibi güvenliğe ilişkin değerlendirmelere baktığımızda öğrenciler endişe taşımazken bir üst jenerasyonda konuya dair kaygı seviyelerinin yükseldiği ortada.

“Öğrenciler teknik becerilerde zorlanıyor”

Medya okuryazarlığının yeterlilik boyutuna yönelik gerçekleştirilen değerlendirmelerde veli ve öğretmenler yüksek seviyeler sunmakta. Erişim, teknik, anlam, beceri ve teyit gibi konular doğrultusunda şekillenen yaklaşımda öğrenciler düşük bir profil çiziyor. Özellikle de bilgi teknolojileri üzerinden sunum, video, yazı benzeri içerikler üretme noktasında beceri eksikliği karşımıza çıkmakta. Okul türündeki özel-devlet ayrımı ile öğrencilerin yeterlilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görebilmek mümkün. Araştırma sonuçlarına göre özel okul öğrencileri devlet okulundaki katılımcılara göre daha yüksek değerlendirmelerde bulunmakta.

“Eleştirel düşünceye yönelik farkındalık, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik arka planla ilişkili”

Farkındalığa dair veli ve öğretmenlerden genel olarak anlamlı ölçüde düşük bir yaklaşım sergileyen öğrenciler, özellikle de erişilen içeriğin kaynağını sorgulama, bilginin kim tarafından üretildiğine yönelik okuma yapma noktasında düşük bir farkındalık düzeyine sahip. Veliler eleştirel düşünceye dair sıkıntı yaşarlarken, öğretmenlerin biçimsel farkındalıklarının güçlü olduğu belirtilebilir. Veli değerlendirmelerindeki eleştirel düşünceye dair gerçekleştirilen yaklaşım detaylı incelendiğinde sosyo-ekonomik arka plan ve eğitim düzeyi ile paralellik tespit edilmiştir. Bireylerin bu noktalardaki profilleri artış gösterdikçe eleştirel düşünceye yönelik katılımları da artmıştır.

“Medya okuryazarlığı kavramı kaynaktan yola çıkan aksiyonlarla ilişkilendiriliyor”

Medya okuryazarlığı kavramı katılımcılar tarafından medya araçları ve platformlarından bilgi edinme ve bu bilgiyi değerlendirmeye yönelik atılan adımlar eksininde şekilleniyor.

“Covid-19 dönemi öğrenci aktivitelerini yeniden şekillendirdi”

Öğrencilerin Covid-19 dönemi öncesi ve sonrası aktivite şemalarında yaşanan değişikliklere yönelik gruplar arası fikir ayrılıkları mevcut. Veliler çocuklarının kitap okuma alışkanlıkları ve fiziksel aktivite sürelerinde covid dönemiyle beraber büyük bir düşüş yaşandığını belirtmekte. Öğrenciler ise herhangi bir değişiklik yaşanmadığını savunuyor. Ancak hem öğrenciler hem veli ve öğretmenler cihaz kullanımı, televizyon karşısında geçirilen süre ve online oyun oynama sayılarında artış yaşandığı konusunda anlaşmakta.

“Kaynağa atfedilen önem öğrenciler için belirleyici”

Erişilen bilginin güvenliğini kontrol etmeye yönelik herhangi bir doğrulama gerçekleştirilmeyen öğrencilerin varlığı soru işaretleri oluşturuyor. Hayatlarının büyük bir kısmını online platformlarda çeşitli içeriklere maruz kalarak geçiren bu grubun eleştirel düşünceden ve kontrolden yoksun bir tüketim gerçekleştiriyor olması tehlikeleri beraberinde getirmekte. Güvenliğe ilişkin tutum sergileyenler içinse kaynağa yönelik değerlendirmelerin ön plana çıktığı, bilginin kim tarafından nasıl paylaşıldığına dair sorgulamaların önemli olduğu görülüyor. Erişilen içerikteki metinsel-görsel öğelerin kullanım şekli, içeriğin farklı kaynaklarda tutarlı biçimde aktarılması gibi noktalar öğrencilerin içeriğe yönelik güvenini belirleyici etkenler arasında karşımıza çıkmakta.

“Veliler öğrenci-teknoloji ilişkisine iyimser yaklaşırken öğretmenler aynı fikirde değil”

Öğrencilerin teknoloji noktasındaki mevcut durumlarına yönelik yapılan veli ve öğretmen değerlendirmelerinde öğretmenlerin görece daha karamsar bir tablo ortaya sunduklarını söylemek mümkün. Öğretmenler, öğrencilerin ihtiyaçları olan bilgiye erişim sağlayabildikleri yeterlilik noktasında da velilerin bakış açılarından oldukça düşük bir yaklaşım sunuyorlar. Ancak her iki grup da öğrencilerin eleştirel düşünme noktasındaki farkındalıklarına ilişkin düşük değerlendirmeler de bulunmakta.

“Tehlikeli fayda”

Veliler internetin ve teknolojik cihazların çocuğun eğitimine yönelik fayda sağlayabileceğini düşünürken onları bağımlı hale getirmesinden kaynaklı çekinceleri de söz konusu. Teknoloji çocukların fiziksel gelişimleri için de zararlı bir etken olarak görülürken bilgiye erişim açısından bir kolaylaştırıcı olarak karşımıza çıkıyor.

“Aile faktörü dikkat çekiyor”

Öğrencilerin bilgiyi doğrulama aksiyonları içerisinde sosyal çevre etkisinin altını çizmek gerek. Teknolojiyle bu kadar iç içe olan ve hayatlarının büyük bir bölümünü burada geçiren öğrenciler bilgiyi doğrulamaya yönelik ilk olarak Google’a başvurmanın ardından yüksek bir oranda aileye danışma davranışı sergiliyor. İnternet kullanımına ilişkin ailenin rolü sadece çocuğun bakışıyla sınırlı değil. Aile üyeleri internetin güvenli kullanımına yönelik atılacak adımlarda da birbirleriyle etkileşime geçip, yardımlaşmaktalar.

“Veliler denetleyici-düzenleyici bir mekanizma işlevi görüyor”

Velilerin çocuk-teknoji ilişkisine yönelik gerçekleştirdikleri davranışlarda gözlemleme ön plana çıkıyor. Velilerin birçoğu çocuklarının interneti nasıl kullandıklarına ilişkin gözlemleme gerçekleştirmekte. Erişilen içeriklere yönelik konuşmalar gerçekleştirip açıklamalarda bulunmak, doğrulama yollarını işaret etmek velilerin başvurduğu diğer davranışlar arasında. Ancak açıklamalarda bulunmanın yanı sıra online dünyaya ilişkin ortak aktivitelerde bulunma durumu oldukça düşük.

“Öğretmenler yol gösteren birer teyitçi”

Problem çözümleri, bilgiye erişim yolları, teyit etme adresleri gibi noktalarda öğrencilere yardımcı olmaya yönelik yaklaşım sergileyen öğretmenler, tıpkı velilerdeki gibi, öğrenci-teknoji ilişkisinin dışarısında konumlanıp içeriye yönelik müdahalelerde bulunan bir aktör olarak karşımıza çıkıyor.

Kaynakça

- Thoman, E. & Jolls, T. (2003) Literacy for the 21st Century: An Overview and Orientation Guide to Media Literacy Education. Center for Media Literacy: MediaLit. http://www.medialit.org/sites/default/files/01_MLKOrientation.pdf
- Aufderheide, P. (1993). Media Literacy: A Report of The National Leadership Conference on Media Literacy. Washington, DC, Aspen Institute.
- Erdem, C. (2018). Medya Okuryazarlığı Araştırmalarında Eğilimler: Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi. Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 11(4), 693-717
- RTÜK. (2016). Medya Okuryazarlığı Araştırması, Ankara. Erişim tarihi: 28.03.2021. <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/medya-okuryazarligi-arastirmasi.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. Erişim tarihi: 07.11.2021. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-\(ICT\)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Survey-on-Information-and-Communication-Technology-(ICT)-Usage-in-Households-and-by-Individuals-2021-37437)
- United Nations Cultural Organization (UNESCO). (2013). Media and Information Literacy - Policy and Strategy Guidelines.